

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Resim Anasanat Dalı

YALNIZLIĞIN ÇÖZÜMLENMESİ

Burçin Nilay Kalınbayrak

Yüksek Lisans Sanat Eseri Raporu

Ankara, 2011

YALNIZLIĞIN ÇÖZÜMLENMESİ

Burçin Nilay Kalınbayrak

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

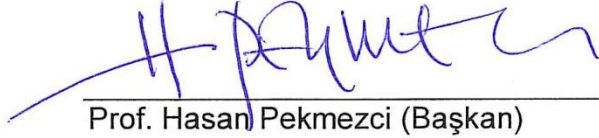
Resim Anasanat Dalı

Yüksek Lisans Sanat Eseri Raporu

Ankara, 2011

KABUL VE ONAY

Burçin Nilay Kalınbayrak tarafından hazırlanan "Yalnızlığın Çözülmesi" başlıklı bu çalışma, 21.06.2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Sanat Eseri Raporu olarak kabul edilmiştir.

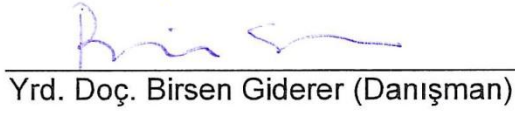
Prof. Hasan Pekmezci (Başkan)

Prof. Nazan Sönmez

Doç. Necla Rüzgar Kayıran

Yrd. Doç. Birsen Giderer (Danışman)

Yrd. Doç. Mustafa Salim Aktuğ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İrfan Çakın

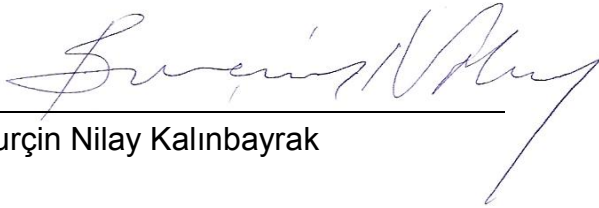
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

21.06.2011

Burçin Nilay Kalınbayrak

ÖZET

KALINBAYRAK, Burçin, Nilay. *Yalnızlığın Çözömlenmesi*, Yüksek Lisans Sanat Eseri Raporu, Ankara, 2011.

Yalnızlık, yaşamın bir parçasıdır, zira insan varoluşsal olarak tek başınadır. Buna rağmen insan yalnız yaşayamaz ve hayatının her döneminde başka insanlara ihtiyaç duyar. Bu bağlamda yalnızlık, varoluşsal bir durum olmasına rağmen çoğunlukla kaygı veren bir tecrübe; zorunluluk ve seçim olmadığı müddetçe kaçınılan bir süreç ve herkes tarafından farklı şekillerde de olsa hissedilen bir gerçekliktir. Yalnızlığın bu çelişkili ve karmaşık durumu raporun özünü oluşturur.

Rapor üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, yalnızlığın ne olduğu konusuna değinilmiştir. Bu anlamda yalnızlık kavramı, varoluşsal yalnızlık ve yaşamdaki yalnızlıklar olarak ikiye ayrılarak incelenmiştir. İkinci bölümde, sanatsal olarak yalnızlığı içinde barındıran eserler ele alınmıştır. Bunun için, konusu salt yalnızlık olan eserlerin yanında, yalnızlığı çağrıştırdığı düşünülen çalışmalara da yer verilmiştir. Bununla birlikte, insanın ilişkileriyle var olduğu gerçeğinin sanat yoluyla nasıl aktarıldığına dair örneklere de değinilmiştir. Bunun yanında, kendisini diğer insanlardan soyutlayıp yalnızlığı yaşam biçimi olarak benimseyen bir insanın yaratıcılığının bu durumdan nasıl etkilediğini örneklemek bakımından Cézanne incelenmiştir.

Son bölümde ise, yalnızlıkla ilgili yapılan kişisel çalışmalar, birinci bölümde açıklanan yalnızlık kavramına göre incelenmiştir. Yani, çalışmalar yine varoluşsal yalnızlık ve insanın yaşamda karşılaştığı yalnızlıklar üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Yalnızlık, Tek başınalık, İlişki, Varoluş, Yaşam.

ABSTRACT

KALINBAYRAK, Burçin, Nilay. *Analysis of Loneliness*, Masters Degree Work of Art Report, Ankara, 2011.

Loneliness is a part of life, since human existence requires loneliness. However, human beings cannot live alone and always need company in every part of their lives. In this sense, loneliness is a fearful experience although it is a fact of human existence, and if it is not a conscious choice or a necessity, people always try to avoid it. But still, it is a reality which is encountered by every human in various ways. This conflictual and complicated nature of loneliness constitutes the core of this report.

The report consists of three chapters. The first chapter investigates what loneliness is. In this sense, the concept of loneliness is divided into two sections; the existential loneliness and the loneliness that can be confronted in life. The second chapter discusses particular works of art about loneliness. In addition to the works which focuses on loneliness as the main theme, this chapter also concentrates on some others which can be associated with loneliness and human relations. Besides, the life of Cézanne is mentioned as an example of how loneliness as a manner of life can affect one's creativity.

Finally, the last chapter constitutes an attempt to analyze personal works according to the concept of loneliness that is mentioned in the first chapter. In other words, the works are tried to be explained through the existential loneliness and the loneliness that can be confronted in life.

Key Words

Loneliness, Aloneness, Relationship, Existence, Life.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
RESİMLER DİZİNİ	vi
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM:.....	4
1.1. Varoluşçuluğun Yalnızlık Yaklaşımı	4
1.2. Yaşamdaki Yalnızlıklar.....	10
2. BÖLÜM:.....	18
2.1. Sanatta Yalnızlık	20
2.2. Yalnız Bir İnsan: Cézanne	36
3. BÖLÜM:	41
3.1. Yalnızlık ile İlgili Çalışmalar Üzerine Açıklamalar.....	43
SONUÇ	66
KAYNAKÇA	67

RESİMLER DİZİNİ

- Resim 1:** Paul Klee, “Embrace”, 1939, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 22.9 x 30.5 cm, Dr. Bernhard Sprengel Koleksiyonu, Hannover, Almanya..20
- Resim 2:** Piet Mondrian, “Composition with Red and Blue”, 1936, Tuval Üzerine Yağlıboya, 98.5 x 80.3 cm, Staatsgalerie, Stuttgart, Almanya.....21
- Resim 3:** Kazimir Malevich, “Black Square”, 1914-15, Tuval Üzerine Yağlıboya, 79.6 x 79.5 cm, Tretyakov Galeri, Moskova, Rusya.....21
- Resim 4:** Edvard Munch, “The Scream”, 1893, Mukavva Üzerine Karışık Teknik, 91 x 73.5 cm, Ulusal Galeri, Oslo, Norveç.....22
- Resim 5:** Edvard Munch, “The Lonely Ones”, 1935, Tuval Üzerine Yağlıboya, 100 x 130 cm, Munch Müzesi, Oslo, Norveç.....22
- Resim 6:** Salvador Dalí, “Woman at the Window”, 1925, Mukavva Üzerine Yağlıboya, 104 x 73.7 cm, Gala-Salvador Dalí Vakfı, İspanya.....23
- Resim 7:** Edward Hopper, “Morning Sun”, 1952, Tuval Üzerine Yağlıboya, 71.4 x 101.9 cm, Columbus Sanat Müzesi, Ohio, ABD.....24
- Resim 8:** Erwin Olaf, “Grief, Irene”, 2007, Fotoğraf, 100 x 178 cm, HastedHunt, New York, ABD25
- Resim 9:** Ivan Kramskoy, “Unconsolable Grief”, 1884, Tuval Üzerine Yağlıboya, 228 x 141 cm, Tretyakov Galeri, Moskova, Rusya.....25
- Resim 10:** Vincent van Gogh, “Old Man in Sorrow”, 1890, Tuval Üzerine Yağlıboya, 81.28 x 63.5 cm, Rijksmuseum Kröller-Müller, Otterlo, Hollanda.....26
- Resim 11:** Paul Cézanne, “The Magdalen-Sorrow”, 1868-69, Tuval Üzerine Yağlıboya, Orsay Müzesi, Paris, Fransa.....26

- Resim 12:**Pablo Picasso, “Weeping Woman”, 1937, Tuval Üzerine Yağlıboya, 60 x 49 cm, Tate Galeri, Liverpool, İngiltere.....26
- Resim 13:**Roy Lichtenstein, “Hopeless”, 1963, Tuval Üzerine Yağlıboya, 111.8 x 111.8 cm, Ilena-Sonnabend Galeri, Paris, Fransa26
- Resim 14:**John Singer Sargent, “The Family of the Duke of Marlborough”, 1905, Tuval Üzerine Yağlıboya, 332.7 x 238.8 cm, Malborough Koleksiyonu, Oxfordshire, İngiltere27
- Resim 15:**Diego Rivera, “Motherhood”, 1916, Tuval Üzerine Yağlıboya, 132 x 86 cm, Museo de Arte Alvar y Carmen T. de Carrillo Gil, MCG – INBA, Meksika.....28
- Resim 16:**Amedeo Modigliani, “Bride and Groom”, 1915 -16, Tuval Üzerine Yağlıboya, 55.2 x 46.3 cm, Modern Sanatlar Müzesi, New York, ABD.....28
- Resim 17:**Edouard Manet, “The Monet Family in the Garden,” 1874, Tuval Üzerine Yağlıboya, 61 x 99.7 cm, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD.....28
- Resim 18:**Claude Monet, “The Dinner”, 1868, Tuval Üzerine Yağlıboya, 33 x 45.7 cm, Özel Koleksiyon.....29
- Resim 19:**Gustav Klimt, “The Kiss”, 1907-1908, Tuval Üzerine Yağlıboya, 180 x 180 cm, Österreichische Galeri, Viyana, Avusturya.....30
- Resim 20:**Edvard Munch “The Kiss”, 1897, Tuval Üzerine Yağlıboya. 99 x 81 cm, Munch Müzesi, Oslo, Norveç.....30
- Resim 21** Edvard Munch, “Towards the Forest II”, 1915, Ahşap Oyma, 50.4 x 64.7 cm, Munch Müzesi, Oslo, Norveç.....30
- Resim 22:**Charles Angrand, “Couple in the Street”, 1887, Tuval Üzerine Yağlıboya, 38.5 x 33 cm, Orsay Müzesi, Paris, Fransa.....30
- Resim 23:** René Magritte, “The Lovers”, 1928, Tuval Üzerine Yağlıboya, 54.2 x 73 cm, Özel Koleksiyon.....31

- Resim 24:**Salvador Dalí, “A Couple with their Heads Full of Clouds”, 1936, Ahşap Üzerine Yağlıboya, 87 x 66 cm, Özel Koleksiyon.....31
- Resim 25:**Constantin Korovin, “In a Boat”, 1888, Tuval Üzerine Yağlıboya, Tretyakov Galeri, Moskova, Rusya32
- Resim 26:**Pablo Picasso, “Friendship”, 1908, Tuval Üzerine Yağlıboya, 59.5 x 39.5 cm, The Hermitage, St. Petersburg, Rusya.....32
- Resim 27:**Francisco de Goya, “Blind's Man Bluff”, 1788, Tuval Üzerine Yağlıboya, 41 x 44 cm, Prado Müzesi, Madrid, İspanya.....32
- Resim 28** Henri Matisse, “The Dance”, 1910, Tuval Üzerine Yağlıboya, 260 x 391 cm, The Hermitage, St. Petersburg, Rusya.....32
- Resim 29:**Pierre-Auguste Renoir, “The Luncheon of the Boating Party”, 1881, Tuval Üzerine Yağlıboya, 129.5 cm x 172.7 cm, Phillips Koleksiyonu, Washington, DC, ABD.....33
- Resim 30:** Camille Pissarro, “The Boulevard Montmartre on a Cloudy Morning”, 1897, Tuval Üzerine Yağlıboya, 73 x 92 cm, Victoria Ulusal Galerisi, Melbourne, Avustralya.....34
- Resim 31:**Georges Seurat, “La Grande Jatte”, 1884-86, Tuval Üzerine Yağlıboya, 205 x 305 cm, Chicago Sanat Kurumu, Chicago, ABD...34
- Resim 32:**Félix Vallotton, “Luxembourg Garden”, 1895, Tuval Üzerine Yağlıboya, 54 x 73 cm, Özel Koleksiyon.....34
- Resim 33:**Edward Hopper, “Lighthouse Hill”, 1927, Tuval Üzerine Yağlıboya, 71.8 x 100.3 cm, Dallas Sanat Müzesi, Dallas, ABD.....35
- Resim 34:**Giorgio de Chirico, “La Nostalgia Dell’ Infinito”, 1913-14, Tuval Üzerine Yağlıboya, 135.2 x 64.8 cm, Modern Sanatlar Müzesi, New York, ABD.....35
- Resim 35:**Paul Cézanne, “Mont Sainte-Victoire”, 1902 - 06, Tuval Üzerine Yağlıboya, 65.1 x 85 cm, Özel Koleksiyon39

- Resim 36:**Paul Cézanne, “Mont Sainte-Victoire Seen from Bellevue”, 1882 - 85, Tuval Üzerine Yağlıboya, 65.5 × 81.7 cm, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD.....39
- Resim 37:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Tek”, 2010, Dvd Video, Süre: 01;38;19, Ankara.....43
- Resim 38:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Boş I”, 2011, Kâğıt Üzerine Mürekkep, 39 x 54 cm, Ankara.....44
- Resim 39:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Boş II”, 2011, Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara.....45
- Resim 40:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Boş III”, 2011, Kağıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara46
- Resim 41:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Boş IV”, 2011, Kâğıt Üzerine Mürekkep, 39 x 54 cm, Ankara47
- Resim 42:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Son”, 2011, Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara48
- Resim 43:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Var”, 2009, Tuval Üzerine Yağlıboya, 50 x 70 cm, Ankara49
- Resim 44:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Bir Aradayız, Hepsi Bu!”, 2010, Tuval Üzerine Yağlıboya, 50 x 70 cm, Ankara.....50
- Resim 45:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “İki Parça”, 2011, Dvd Video, Süre: 00;49;58, Ankara.....52
- Resim 46:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Bütün”, 2011, Dvd Video, Süre: 01;45;54, Ankara.....53
- Resim 47:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “İki”, 2009, Fotoğraf, 50 x 70 cm, Ankara.54
- Resim 48:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Başka”, 2009, Fotoğraf, 50 x 35 cm, Ankara.....55
- Resim 49:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Siyah”, 2008, Fotoğraf, 50 x 70 cm, Ankara.....56

- Resim 50** Burçin Nilay Kalınbayrak, “Yok,” 2010, Dvd Video, Süre: 02;10;12, Ankara.....57
- Resim 51:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Hiç”, 2011, Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm. Ankara.....58
- Resim 52:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Sonra.” 2011, Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara.....59
- Resim 53:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Sessiz”, 2011, Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara60
- Resim 54:** Burçin Nilay Kalınbayrak, “Eski”, 2011, Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara60
- Resim 55:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Geçmiş”, 2011, Kâğıt Üzerine Mürekkep, 39 x 54 cm, Ankara.....61
- Resim 56:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Belki”, 2011, Kâğıt Üzerine Mürekkep, 39 x 54 cm, Ankara61
- Resim 57:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Bir Tek Gün”, 2011, Dvd Video, Süre: 02;15;22, Ankara.....63
- Resim 58:**Burçin Nilay Kalınbayrak, “Var ve Yok”, 2011, Fotoğraf, Her biri 50 x 35 cm, Ankara65

GİRİŞ

İnsan yalnız bir varlıktır, fakat diğer insanlarla ilişki kurmadan yaşayamaz. Etrafındaki insanlarla kurduğu ilişki, hayatını şekillendirmesinde önemli bir etkidir. İnsan, ilişkileriyle varlığını sürdürür ve varlığının en önemli göstergelerinden biri de budur.

İnsan, yalnızdır. Ama o, aynı zamanda bağlantıları olan bir varlıktır da. İnsan, başka hiç kimseyle özdeş olmadığı, eşsiz bir varlık olduğu ve ayrı bir varlık olarak kendi bilincine vardığı ölçüde yalnızdır. O, yargı vermek zorunda olduğunda ya da salt usunun gücü aracılığıyla kararlar vermesi gerektiğinde, yalnız olmalıdır. Ama insan, yalnız başına olmaya, türdeşleri olan insanlarla ilişki kurmamaya katlanamaz. Mutluluğu, türdeşleri ve geçmiş ve gelecek kuşaklarla kendisi arasında bulunduğunu duyumsadığı dayanışma duygusuna dayanır (Fromm, 1991, s. 52).

Başkalarıyla birlikte yaşamak bir zorunluluktur; çünkü insanın her şeyi tek başına yapması beklenemez. Kabiliyeti, istedikleri, hedefleri ve yapabilecekleri, içinde bulunduğu koşullar çerçevesinde sınırlıdır. Yapamayacağı her şey için başka bir insana ihtiyaç duyar. Sadece yardımlaşmak için değil, ruhu beslemek için de başkalarının varlığı gereklidir. Bir başkasının varlığını hissetmek ve onunla etkileşim halinde olmak insan ruhunu besler. Böylece, yaratıcılık ve üretim artarak ve yenilenerek devam eder. Etkileşim, insan yaşamının vazgeçilmez parçasıdır. Tek bir gün içinde, tanıdık veya tanımadık birçok insanla mecburen ya da istediğimiz için iletişime geçiyor oluşumuz da bu yüzdendir. Olumlu ya da olumsuz herhangi bir etkileşim, insana yalnız olmadığını hatırlatan, dünyada bir yer kapladığını hissettiren ve 'ben varım' dedirtebilen düşüncenin bir parçasıdır. Bir diğerinin varoluşu, insanın varoluşudur.

İnsan, kendisine yetebileceğine inandığı ve hayatta kalmayı başarabileceği sürece tek başına da yaşayabilir; ama önemli olan bu yaşamın nasıl bir yaşam olduğudur. İnsan, yaşadığı süre içerisinde varlığına bir anlam katmak ister; hayalleri, hedefleri ve umutları hep bu yöndedir. İnsan yaşamı, ihtiyaçların giderilebildiği sürece sadece hayatta kalabilmekten ötedir; zira insan,

sorgulayan ve öğrenme isteği olan bir canlıdır. Sadece kendini değil çevresindekileri ve etrafında olup bitenleri de sorgulama eğiliminde ve bunlara cevaplar bulabilme isteğindedir.

İnsan, kendi öz varlığı üzerinde düşünen varlıktır. Ancak, bilindiği gibi, dünyaya bağlı olduğundan kendini sorgularken bir bakıma, çevresinde geliştirdiği dünyayı da sorguya çekmektedir... İnsan kendi varoluşunu sorgularken bağlı bulunduğu bütün evreni sorgular (Wahl, 1999, s. 24).

Kendisini ve çevresini sorgulayan insan, sadece cevaplar bulmayı ya da bir şeyler öğrenmeyi değil, bulduklarını ve öğrendiklerini paylaşmayı da ister. Başkalarından ya da doğadan öğrendiği her şey, kendi tecrübeleri için bir kaynaktır ve edindiği tecrübeleri aktarmak arzusundadır. Paul Holmes, “*Solitude and Privacy*” adlı kitabında bu arzunun bir ihtiyaç olduğundan bahseder: “Tecrübeyi paylaşmak, yakın arkadaşlık ve yüz yüze işbirliği içinde verilen emek, insanın her zaman başlıca ve yaşamsal ihtiyacı olmuştur” (1969, s. 1). Yani, amaç, hedef ya da umut edilen her ne olursa olsun aktarılmadığı, paylaşılmadığı sürece anlamsızdır.

“Ancak birileriyle ya da bir şeylerle, yani dünyasıyla birlikte var olarak kendisini algılayabilen ve yaşamına anlam verebilen bir varlık olan insan” (Gençtan, 1996, s. 23), bazen sadece orada olduğunun bilinmesi için bile başka birine ihtiyaç duyabilir. ‘Ben de oradaydım’ diyebilmenin garantisi, başkasının da orada olmasıdır. Bu durumda yalnızlık, insanın diğerleriyle birlikte yaşıyor olduğu kesinliğine dayanır. Aydan Saylan’a göre;

...İnsan türüne için özelliklerden biri, onun toplumsallığıdır, yani temel olarak bu bağlamda söylenecek şey, türün üyelerinin birbiriyle sürekli ilişkide olmasıdır... İnsan toplumsal bir varlık olduğuna, yani ilişkisiz olamadığına göre, onun yalnızlığı da hep bir ilişkiyle ilgisinde söz konusu olacak ve böylece yalnızlık bağlamında ‘öteki’nin rolü üzerinde kaçınılmaz olarak durmak gerekecektir (Saylan, 1997, s. 6).

Ana konuyla ilgisi bakımından toplum ve sosyalleşmeye kısaca değinmek yerinde olacaktır. Toplum, insan ilişkilerinin bir türlü düzeni (Dönmezer, 1999, s. 42) olarak ifade edilebilir. Bu sebeple toplumun varlığı, insanın varlığına bağlıdır (Dönmezer, 1999, s. 42). Aynı şekilde, sosyalleşme, kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasını mümkün kılan bir

mekanizmadır (Dönmezer, 1999, s. 122). Sosyalleşme süreci, insanın kendisinin diğer kişilerle çevrili bulunduğunu anlamasıyla başlar; böylece 'ben' ve 'biz' kavramları oluşur ve sosyalleşme yoluyla edinilen fikirler, düşünceler, inançlar, tutumlar kişiliğin parçası haline alır (Dönmezer, 1999, s. 85).

Yukarıda bahsettiğimiz tanımlamalar ve bu tanımlamalar içinde geçen yargılar ayrı bir tartışma konusudur. Kısaca değinilmek istenen şudur ki, insan toplumsal ve sosyal bir varlıktır ve bu çerçevede tecrübe edilen yalnızlıkların birbirinden farklı olması mümkündür. Birinin yalnızlığı seçim ya da tercih olabilirken diğerinin yalnızlığı yaşamının başlangıç ve gelişmesine bağlı olarak karşısına çıkan farklı koşulların birikimi olabilir. Bunların dışındaki yalnızlık ise ancak her insanın varoluşundan gelen tek başınlığıyla ilişkilidir.

Bu bağlamda, birinci bölümde, yalnızlık kavramı iki şekilde incelenecektir. Öncelikle yalnızlık, varoluşçuluk bakımından ele alınacak, daha sonra da yaşamda karşılaşılan yalnızlıklara değinilecektir. İkinci bölümde yalnızlık konusuyla ilgili dünya sanatından önemli örnekler incelenecek; üçüncü ve son bölümde ise yalnızlıkla ilgili yapılan çalışmalar detaylandırılacaktır.

1.BÖLÜM

1.1. VAROLUŞÇULUĞUN YALNIZLIK YAKLAŞIMI

Yalnızlığın insanın varoluşuna özgü bir durum olduğu, bunun dışındaki yalnızlıkların ise yapılan seçimlere ya da beklenmedik tecrübelerle bağlı olduğu söylenebilir. Aydan Saylan'a göre, "Yalnızlığa ilişkin yapılabilecek en temel ayırım, insan varoluşunun yalnızlığıyla belli somut durumlar içinde, kişinin yaşadığı yalnızlık(lar) olabilir" (1997, s. 5). Buna göre, insanın yalnız olma hali ve kişinin yaşadığı yalnızlıklar birbirinden ayrılır. Bu anlamda, insanın yalnızlığı, varoluşsal bir durumdur ve bu, tüm insanlık için geçerlidir.

'İnsanın yalnızlığı'ndan türün tüm üyelerinin taşıdığı, ortak bir varoluş halini anlıyorum... İnsan varoluşunun tartışmasız olarak yalnız olduğunu düşünüyorum. Gösterilebilecek örnekler, yapılabilecek temellendirmeler bir yana, yalnızca ölüm olgusu ve ölüm bilinci bile bu kabulü kesinleştirmektedir. Çünkü hiçbir kişi kendi ölümünü paylaşamaz... İnsan varoluşunun yalnızlığı talep ya da şikayet konusu olamaz. Ne ise odur (Saylan, 1997, s. 6, 7).

Varoluşçuluğun temel prensibi, varoluşun özden önce geldiğidir (Sartre, 2010, s. 37). İnsanın dünyaya gelişinin, bu gelişten öncesine alakalı bir sebebi, amacı ya da anlamı yoktur. İnsan öncelikle vardır, sadece oradadır. Bu oluş, bir fırlatılmışlıktır; insan kendi başına bırakılmıştır (Sartre, 2010, s. 47). Tüm varoluşçuların hemfikir olduğu "varoluş özden önce gelir" fikri, bu salt varoluşla alakalıdır. Amaç ve anlam, varoluşunun farkına varan insanın, yaptığı seçimlerle varoluşunu şekillendirmeye başlaması sonucu ortaya çıkar.

İlkin insan vardır; yani insan önce dünyaya gelir, var olur, ondan sonra tanımlanıp belirlenir, özünü ortaya çıkarır... Varoluşçuya göre insan daha önce tanımlanamaz, belirlenemez; hiçbir şey değildir o zaman. Ancak sonradan bir şey olacaktır ve kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır... İnsan, var olduktan sonra kendini kavradığı gibidir... Bir geleceğe doğru atılan ve bu atılışın bilincine varan bir varlık olarak ortaya çıkar. Bir yosun, bir karnabahar ya da çürümüş bir nesne değildir o; öznel olarak kendini yaşayan bir tasarıdır. Bu tasarıdan önce anılacak hiçbir şey yoktur... İnsan, nasıl olmayı tasarladıysa öyle olacaktır (Sartre, 2010, s. 39, 40).

Fromm'a göre "olmak"ın en belirgin özelliği aktivitedir (1997, s. 157). Varoluşçuluğun da üzerinde durduğu, insanın yaptığı işle var olduğudur. İnsanın

yaşamını belirleyen yaptıklarıdır; çünkü “insan kendi tasarısından başka bir şey değildir; kendi yaptığı, gerçekleştirdiği ölçüde vardır; yani hayatından, edimlerinin (fiillerinin) toplamından ibarettir!” (Sartre, 2010, s. 56). İnsan, eylemlerini kendi seçer. Eylemler, nedenlere sahip olmazlar, fakat belirlenmiş seçimlerin neticesidirler (MacIntyre, 2001, s. 40). Bununla birlikte, “özerk seçim yalnızca bir dilek ya da amaç değildir; eyleme dönüşmediği sürece gerçek değildir” (Blackham, 2005, s. 134).

İnsanın tüm yaşamının kendi inisiyatifinde oluşu, yaptığı seçimlerin sorumluluğunu kendisine yükler, zira Sartre’a göre, “varoluş özden önce geliyorsa, insan ne olduğundan sorumludur öyleyse” (2010, s. 40). Yani kendi başına bırakılmış insan, bu bırakılmışlığın farkına varır ve kendi sorumluluğunu üstlenir. “Varoluşçuluğun ilk işi de her insanı kendi varlığına kavuşturmak, varlığının sorumluluğunu da omzuna yüklemektir” (Sartre, 2010, s. 40, 41).

İnsanın bütün kaçamakları boşunadır: Durumundan ne tanrılar sorumludur, ne ilk günah, ne kalıtım ya da çevre; ne soy, ne sınıf ne de anne baba; ne yanlış eğitim, ne dadı, ne öğretmen; ne bir itilim ya da bir eğilim, ne bir karmaşık duygu, ne de bir çocukluk yarası. İnsan özgürdür; ama özgürlüğü Aydınlanmanın görkemli sınırsızlığına benzemez pek; bu özgürlük artık tanrının armağanı değildir. Bir kez daha evrende tek başınadır insan, içinde bulunduğu durumdan sorumlu, aşağılarda kalacak gibi görünmekle birlikte yıldızlara erişebilecek ölçüde özgür (Kaufmann, 1997, s. 52).

Kendi sorumluluğunu üstlenen insan, hayatını kendisi şekillendirir ve bunu yaparken özgürdür. “İnsan özgür olmaya mahkumdur, zorunludur!” diyen Sartre’a göre bu durum, bırakılmışlığın bir getirisidir (2010, s. 48); çünkü insana dünyada yol gösterecek bir kimse ya da bir işaret yoktur (Sartre, 2010, s. 48) ve yapacağı ya da yapmayacağı her şey kendi seçimlerinin sonucudur. Kendisine yön vermekle yükümlü tek kişi yine kendisidir ve “özgürdür, çünkü yeryüzüne geldi mi, dünyaya atıldı mı bir kez, artık bütün yaptıklarından sorumludur” (Sartre, 2010, s. 48); fakat,

Özgür olmak amacın uygulanabilirliği anlamına gelmez; kişinin istediği şeyin elde edilmesi değil fakat kişinin istediği şeyin tanımlanması anlamına gelir; ama geniş anlamıyla bu, kişinin hayatını nasıl ele alacağına ve peşinden koşacağı amaçlara dair seçimini belirlemesidir (Blackham, 2005, s. 134).

Kendi özgürlüğünün farkına varan insan, aynı zamanda başkalarının özgürlüğünün de farkına varır. Kendi özgürlüğünün başkalarının özgürlüğünü de içerdiğini, hatta bu özgürlüklerin kısıtlayıcı olduğunu fark eder.

Başkalarının varoluşu özgürlüğümü kısıtlar. Bu yalnızca, bir başkasının bana dair imgesini ya da fikrini değiştiremeyeceğim ya da tam olarak bilemeyeceğim anlamına gelmez; bu önemli değildir: Varlığımın temel nesnel gerçeği olan şey... benimki dışında bir özgürlük karşıma çıktığı andan itibaren varlığın başka bir boyutunda var olmaya başlamamdır ve... başkalarının belirli nesnelere vermiş oldukları anlamlar üzerinde hiçbir hükmümün olmamasıdır: Kendimi bir anlam verilmiş gibi görürüm ve bu tutunabileceğim ya da fayda sağlayabileceğim bir anlam değildir. Bu noktada bana dair kurtulamayacağım ve yaşayamayacağım bir boyut vardır; verilidir ve katlanılmak zorundadır. Bu noktada ve bu anlamda, olmayı seçmediğim bir şeyimdir. Özgürlüğümün bu şekilde kısıtlanması yasaklamalar yoluyla başkalarınca dayatılmış bir kısıtlama değildir; ama bir başkası için nesne olmam gerçeğine bağlıdır (Blackham, 2005, s. 136).

Başkalarının özgürlüğüyle karşılaşan insan, hem bu yüzden hem de özgürlük beraberinde sorumluluğu getirdiği için kaygıya düşebilir; çünkü yaptığı her şeyin tek sorumlusu artık kendisidir ve başka özgürlüklerle karşılaştığı halde sorumluluğu devredecek kimse yoktur. Bu da, bırakılmışlıktan ve yalnızlıktan kaygı duyan insanın, özgürlükten de bir bakıma çekinmesine sebep olur.

Bağımsızlığa doğru attığı her adımı ürkütücü bir tehdit olarak yaşar. Başkalarından farklı davrandığı oranda reddedilme ve sevgiyi yitirme ve kendisine yön vermede yenilgiyle karşılaşma olasılığı, ona sürekli bir korku yaşatır... İnsanın tümenden özgür olduğu, dolayısıyla nasıl seçerse kendisini öyle var edebileceğinin sorumluluğunu fark ettiği anda yaşanan... katlanması güç duygudan kurtulmak içindir ki insan çoğu zaman özgürlüğünden kaçmayı yeğler. Çünkü yeni bir varoluş potansiyelini de içeren her özgürlük, beraberinde yok olma tehdidini de getirir. Bu potansiyeli gerçekleştirmekten kaçınmanın bedeli suçluluktur (Gençtan, 1996, s. 41, 43).

Fromm'a göre özgürlüğün insan varoluşuyla bağı, insanın içgüdülerinden sıyrılıp doğadan kendini ayırmaya başlamasıyla alakalıdır. İnsanın "doğaya uyumu temelde içgüdüsel belirlenime değil, eğitim sürecine bağlıdır" (Fromm, t.y., s. 31).

Varoluşunun başlangıcından itibaren insan değişik hareket yolları arasında seçim yapmakla karşı karşıyadır... Önceden belirlenmiş içgüdüsel bir davranış yerine, insan kafasında çeşitli davranış biçimlerini tartmak zorundadır; düşünmeye başlar. Doğaya karşı oynadığı rolü değiştirir,

bütünüyle edilgen bir uyumdan etken üretime geçer... Böylece doğayı egemenliğine alarak giderek doğadan daha çok ayırır kendini... Kendinin... doğayla özdeş olmadığını fark eder... Doğanın bir parçasıdır, ama onu aşmak zorundadır (Fromm, t.y., s. 32).

Diğer yandan özgürlük, bireyleşmenin de bir getirisidir. Bireyleşme, insanın kendisini, çevresindeki doğa ve insanlardan ayrı bir varlık olarak fark edişiyile başlar (Fromm, t.y., s. 25). Kendinin farkına varan insan, artık ailesine muhtaç olan bebek değildir; fakat bu aşamaya gelinceye kadar bir süre daha varlığının devam ettirilmesi ve ihtiyaçlarının giderilmesi için ailesine ihtiyaç duyacaktır. Doğduktan sonraki aciz dönemde tek başına varlığını devam ettirmesi mümkün değildir ve ailesinden ayrı bir varlık olarak ortaya çıkması için henüz erkendir. Bu durumda birey, kendisini dış dünyaya bağlayan bağları koparmadan önce özgürlükten yoksundur (Fromm, t.y., s. 26). Fromm'a göre (t.y., s. 26) bu bağlar, insanın varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan "birincil bağlar"dır ve bireye güvenlik sağlayıp yol gösterirler; fakat bu, aynı zamanda, bireysellikten mahrum oluşun da simgesidir.

Bu tür bağlar, insanın tek başına var olduğunu fark etmeden önce, kendisine gereken özenin gösterildiği döneme denk gelir ve bu dönemde insanın ihtiyacı olan bakım ve koruma sağlanır. Bu koruma, insana belirli bir yerinin olduğu hissini verir. Bu da, insanın en çok ihtiyacı olan güven duygusunu beraberinde getirir; fakat bir süre sonra, duyuları gelişmeye ve kendi ihtiyaçlarını gidermeye başlayan insan, kendisinin diğerlerinden ayrı bir varlık olduğunu anlama yolunda ilerler. Bakıma ve korunmaya muhtaç olduğu dönemde başkaları henüz gerçekten kendinden ayrı varlıklar olarak kesinlik kazanmamışken artık yavaş yavaş nesnelere ve kişileri kendinden ayrı varlıklar olarak görmeye başlar (Fromm, t.y., s. 26, 27). Artık, onu var eden, ona bakan ve koruyan ailesinden ayrı bir varlık olarak vardır. Böylece bireyleşme süreci başlamış olur. Fromm'a göre bireyleşme süreci, çocuğun fiziksel, duygusal ve zihinsel açılardan güçlenmesinin yanında yalnızlık duygusunu da beraberinde getirir.

Birincil bağlar, güvenlik ve kişinin dışındaki dünyayla temel bir birlik sağlar. Çocuk bu dünyadan ayrıldıkça yalnız oluşunun farkına varır, bütün öbür varlıklardan ayrı olduğunu fark eder... Bireysel eylemin olanak ve sorumluluklarından habersiz bulunduğu sürece kişinin bu dünyadan

korkmasına gerek yoktur. Ama kişi birey olduktan sonra tek başına kalır ve dünyanın bütün tehlikeli, güçlü yönleriyle karşı karşıya bulur kendini (Fromm, t.y., s. 29).

Nitekim kişi, kendinin ne kadar farkına varırsa, o kadar da tek başına olduğunu bilir. From'a göre (t.y., s. 29), yalnızlığın artması bireyleşme sürecinin bir yönüdür. Bu duyguyla birlikte kaygıya düşen kişi, bu durumdan kurtulmak için bireysellikten bile vazgeçebilir.

Bireysellikten vazgeçme, dışarıdaki dünyaya bütünüyle kapılarak yalnızlık ve güçsüzlük duygusunu yenme yolunda tepkiler ortaya çıkarır... Nasıl ki, çocuk fiziksel olarak ana rahmine asla dönemezse, fiziksel olarak bireyleşme sürecini asla tersine çeviremez. Bunu yapmaya çalışmak zorunlu olarak boyun eğme niteliğine bürünür. Boyun eğmede ise, otoriteyle otoriteye boyun eğen çocuk arasındaki temel çelişki her zaman varlığını sürdürür. Çocuk, bilincinde güvenli ve doyumlu olabilir, ama bilinçdışında ödediği bedelin, gücünden ve özünün bütünlüğünden vazgeçmek olduğunu bilir. Sonuçta boyun eğme amaçlananın tam tersine bir olaya yol açar: Boyun eğen çocuğun güvensizliğini artırır (Fromm, t.y., s. 29, 30).

Ödenen bedelin farkında olmak, bu durumun belki de en önemli noktasıdır. Bu, Gençtan'ın bahsettiği suçluluk duygusuna benzer (1996, s. 43). Sonuçta bedel, Fromm'un bahsettiği gibi, "özün bütünlüğünden vazgeçmektir" ki, kişiyi rahatsız eden de budur, zira artık kendisinin farkına varmıştır. Özün bütünlüğünden kasıt, bireyleşme sürecinde güçlenmeye ve yoğunlaşmaya başlayan fiziksel, duygusal ve zihinsel gelişimin, bireyin iradesi ve mantığıyla bütünleşmesi ve bütün bunların da sosyal koşullara bağlı olarak devam etmesidir (Fromm, t.y., s. 28, 29). Böyle bir sonuç söz konusuyseniz sadece yalnız kalmamak ve yalnızlığın verdiği kaygıdan kurtulmak için başkalarına boyun eğmek aslında bir çözüm değildir; çünkü görünürde güvenli ortamında varlığını sürdürmeye devam etse de, kendinin farkına varan kişi, özgürlüğünü artık yadsıyamaz. Eğer bunu yaparsa, yani bireyleşme sürecinde özgürlüğünü feda edip boyun eğerse, hem kendi için hem de etrafındakiler için huzurlu bir ortam olamayacaktır; çünkü bu tür bir boyun eğme düşmanlık ve isyankarlık yaratır (Fromm, t.y., s. 30).

Boyun eğme, Fromm'a göre, yalnızlıktan kaçmanın bir yoludur; fakat tek yol bu değildir. "Başka bir yol, üretici olan ve çözümsüz bir çelişkiye yol açmayan tek çözüm, insanlar ve doğayla kendiliğinden bir ilişkidir, bu ilişki bireyselliğini yok

etmeden bireyi dünyaya bağlar” (Fromm, t.y., s. 30). Boyun eğmenin potansiyel yıkıcılığına karşı, ilişki kurmak, özün bütünlüğü açısından yapıcıdır. Buradaki durum, birincil bağlarından ayrılan ve bunun farkında olan kişinin, bu ayrılığı nasıl değerlendireceğiyle alakalıdır. Bu durum kişiyi “terk edilme niteliği taşıyan ve yoğun kaygı ve güvensizlik yaratan bir yalnızlığa” sürüklerse, böyle bir sürükleniş kişinin bundan kurtulmak için başkalarına boyun eğmesine yol açabilir (Fromm, t.y., s. 30). Diğer taraftan, iç dinamiklerini geliştirmiş, yani bireyleşme sürecini yadsımadan yalnız oluşunu benimsemiş kişi, birincil bağlardan kopuşu sonucu algı mekanizmasının yarattığı farklılıkla tekrar yorumlamaya başladığı dünyada bu ayrılığın üstesinden olumlu bir şekilde gelebilir (Fromm, t.y.). “Eğer çocuk dünyayla bu yeni bağlantının öncülü olan iç gücü ve üreticiliği geliştirebilmişse, başkalarıyla yeni bir yakınlığa ve dayanışmaya da yol açabilir” (Fromm, t.y., s. 30).

Özetle, varoluşçuluğun yalnızlığı algılayışı, insanın özden yoksun bir şekilde dünyaya bırakılmışlığıyla alakalıdır. İnsan, öncelikle sadece vardır. Özden yoksun varlığına anlam katmak için yaşayacaktır. Bunun için önce kendisinin diğerlerinden ayrı bir varlık olduğunu fark etmesi gerekir. Bu fark edişle beraber Fromm’a göre bireyleşme süreci başlar ve bu, yalnızlığı beraberinde getirir. Bu yalnızlıktan kurtuluş iki türlü olabilir; insan ya başkalarına boyun eğerek ya da başkalarıyla sağlıklı ilişkiler geliştirir. Boyun eğen kişi ile diğerleriyle ilişki kuran kişinin bireyleşme süreçleri birbirinden farklı olacaktır; çünkü biri, yalnızlığı benimseyip onu olumlu şekilde başkalarıyla ilişkilerini geliştirerek yenmeye çalışırken diğeri, kendi özünden vazgeçip başkasına boyun eğecektir. Bu, bir anlamda, Sartre’ın bahsettiği mutlak özgürlüğün yol açtığı sorumluluk duygusuyla kaygıya düşen insanın başvurabileceği bir yoldur. Kendinden sorumlu olan insan, bu durumdan kaygı duyabilir ve bundan kaçınmak için yükümlülüklerini başkasına devretme ya da boyun eğme yolunu seçebilir. Sonuç olarak, her koşulda amaç, yalnızlık duygusundan kurtulmaktır.

1.2. YAŞAMDAKİ YALNIZLIKLAR

Dünyaya bırakılan insan, varoluşsal olarak öncelikle yalnızdır; mutlak bir yalnızlıkla özden yoksundur. Daha sonra, yaptığı seçimler ve verdiği kararlarla özünü bulacak ve yaşamını anlamlandıracaktır. Artık kişi, diğerlerinden ayrı olduğunun farkındadır ve buna göre yaşamaya başlayacaktır. Bundan sonra seçimler yapacak, kendini tasarlayacak, geleceğe yönelecek ve hayatına bir anlam katmak için uğraşacaktır. Buna bağlı olarak, bu bölümün amacı, kişinin, varoluşunu anlamlandırma çabası içinde yaşamaya başladığı hayatında yaptığı seçimlere ya da hayatının gidişatı doğrultusunda başından geçenlere göre ortaya çıkabilecek olan yalnızlık durumlarına değinmektir.

Yalnızlık, en yalın anlamıyla, kişinin etrafında kimsenin olmayışı diye tanımlanabilir. Fiziksel olarak tek başına olmanın dışında, insanın yalnızlığı hissetmesi başkadır. Yalnızlıklar genellikle bir seçim sonucu isteyerek ya da koşulların gerektirdiği üzere istemeyerek yaşanır. Bu tür yalnızlıklar genelde insanın kendini nasıl hissettiğiyle ve nasıl hissetmek istediğiyle alakalıdır. İnsan bazen sadece yalnız kalmak isteyebilir ve bunun sebepleri çok çeşitli olabilir; kendini dinlemek isteyebilir, yapması gereken bir iş için yalnız başına kalması gerekebilir ya da sadece yalnızlığa ihtiyacı olabilir. Örneğin tek başınayken çok önemli bir projeye odaklanmış kişi kendini yalnız hissetmeyebilir, zira aklında tek başına oluşundan ziyade odaklandığı işin sonuca erdirilmesi vardır. Bu, genelde yaratıcı insanların ihtiyaç duyduğu bir yalnızlıktır. Bu tür bir yalnızlık aslında tam olarak yalnızlık sayılmaz. Kişinin tek başına olduğu doğrudur; ama kişi bu durumu insanlardan uzak ya da ayrı olduğu hissiyle karıştırmaz.

Yazdığı bir eserin veya yaratmakta olduğu bir ürünün diğer insanlar tarafından anlaşılacağı ve kabul göreceği beklentisi, yani bu amacın gerçekleşme umudu onları yalnız bırakmaz... Bu tür yalnızlıklar, ilgili kişilerin içlerinde, kendi iç dünyalarında hazırladıkları büyük eserlerin meşguliyetleri ile dopdolu geçer... Bu bakımdan "yaratıcı kişi" için gerektiğinde yalnız kalmak korkulacak bir durum olmaktan çıkar (Özodaşık, 2001, s. 30, 31).

Öte yandan, kişi, istemediği halde, zorunlu olarak da yalnız kalabilir ya da yalnız olmadığı halde kendini yalnız hissedebilir. Örneğin çok değerli bir yakını kaybedince, etrafında başka bir sürü insan olmasına rağmen kendini tamamen

yalnız kalmış zannedebilir; çünkü böyle bir durumda, diğerleri ne kadar teselli etmeye çalışırsa çalışsın, o kişi için değişen bir şey olmaz. İnsan herhangi bir durumda ya da koşulda, etrafında bir sürü insan dahi olsa kendini yalnız hissedebilir. Bunun bir kuralı yoktur, insanın hangi koşulda neye nasıl tepki vereceği bilinemez.

Murphy ve Kupshik'e göre yalnızlık (1992), genel olarak, kişinin sosyal ilişkilerindeki yoksunluk hissidir; fakat bununla beraber, sadece yalnız insanlar bu yoksunluğu hissetmezler:

İnsanların büyük çoğunluğu, ilişkilerinde şu ya da bu şekilde bir eksiklik hissederler. Örneğin, bir arkadaş belki çok eleştirel olabilir, ya da bir işveren çok talepkâr olabilir, ya da bir eş yeterince özenli olmayabilir. Bunların hepsi sosyal eksiklik tecrübeleridir ve çoğu insanın, sosyal çevrelerinden memnun olmadıkları hissine yol açar; ama bu, hepsinin yalnız olduğu anlamına gelmez (Murphy & Kupshik, 1992, s. 3, 4).

Böylelikle, yalnız insanlar ve yalnız olmadıkları halde sosyal çevrelerinde eksiklik hissedenler, bu eksikliğin yoğunluğuna ya da derecesine göre birbirinden ayrılırlar. Öyle ki, “yalnızlık ancak, hissedilen eksiklik kritik bir aşamaya geldiğinde tecrübe edilir” (Murphy & Kupshik, 1992, s. 4). Ama bu durum, daha sonra değinilecek olan Weiss'in de bahsettiği gibi, aşamalı bir şekilde gerçekleşmez (1973). “Çoğu insan yalnızlık hissini bir anda geldiğini söyler” (Murphy & Kupshik, 1992, s. 4). Durumu böyle açıklamak, insanların yalnız olanlar ve olmayanlar diye ikiye ayrılmasına yol açar; fakat Murphy ve Kupshik, bu tür bir sınıflandırmanın yeterli olmadığını, bunun yerine yalnızlığın basitçe kişinin sosyal çevresindeki yoksunluğun derecesine karşılık geldiğini vurgularlar (1992, s. 4). Bu durumda önemli olan, bu yoksunluğu nelerin belirlediği ve yoğunlaştırdığıdır (Murphy & Kupshik, 1992). Bunlardan birincisi, kişinin yaşadığı ilişkinin derinliğidir; öyle ki, bir eşle yaşanan ilişkinin niteliğindeki eksiklik, diğer ilişkilerden daha büyük bir yalnızlık hissine sebep olacaktır (Murphy & Kupshik, 1992, s. 5). İkinci olarak, mevcut yoksunluğun yaşandığı süre, yalnızlık hissini etkiler; mesela, “zor zamanlarda tek başına hisseden biri, kendisine sadece o *anda* değil, *hiçbir zaman* yardım edilmeyeceğini hisseder, bu da yalnızlık duygusuna daha çok etki eder” (Murphy & Kupshik, 1992, s. 5).

Bütün bunlara ek olarak, Murphy ve Kupshik, sosyal normların da kişinin kendisini yalnız olarak tanımlayıp tanımlamadığının göstergesi olabileceğini söylerler:

Konuşacak hiçbir arkadaşı olmayan biri, çoğu insana sıra dışı gelebilir ve ilişkilerde hatırı sayılır bir eksikliğin göstergesi olarak algılanabilir. Başka bir deyişle, normlar kişinin arkadaşı olması gerektiği yönündedir. Sonuç olarak, birçok durumda, hiç arkadaşı olmayan kişi kendini yalnız olarak değerlendirir. Fakat bu tür bir iletişim eksikliği, sessizlik yemini etmiş keşifler için çok normal bir durum olarak algılanabilir. Böylece, kendilerini yalnız olarak algılamazlar. Açıkça, iki tür insanın da ilişki türü aynı derecede eksiktir ama farklı normları dolayısıyla sadece bir tanesi yalnızlığı kendine atfeder (Murphy & Kupshik, 1992, s. 6).

Yalnızlık, sosyalliğin gerektirdiği ilişki ortamından yoksun kalmakla özdeşleştirilebilir. Bu durumda, kişinin insanlara neden ihtiyacı olduğu ya da neden sosyal ilişkiler kurduğu basitçe yalnız kalmamak için bir çaba olarak algılanabilir. Bu doğru olmakla beraber, ilişki kurma ihtiyacı salt yalnızlık korkusu yüzünden değildir. Murphy ve Kupshik, insanın neden sosyal etkileşime ihtiyaç duyduğu ve sosyal ilişkilerin kişiye ne kazandıracağı konusuna değinirler. Bu anlamda, kişinin ilişki kurma ihtiyacını, bağlanma teorisi, onaylanma ihtiyacı, sosyal rekabet, yardım ihtiyacı ve öğrenme teorisi gibi yaklaşımlarla açıklamaya çalışırlar (Murphy & Kupshik, 1992, s. 16). Bunların hepsi kendi içinde ve birbiriyle alakaları bakımından önemlidir; fakat burada kısaca bağlanma teorisine değinmek faydalı olacaktır.

Bağlanma teorisi, özellikle yeni doğan bebeğin annesine ya da herhangi bir aile üyesine olan ihtiyacı ve bağlılığıyla açıklanır. Yeni doğmuş bebek, her koşulda ailesine ihtiyaç duyar; çünkü kendi başına yaşaması mümkün değildir. Birinin ona bakması, koruması ve güvenli bir ortamda büyütmesi gerekir. Bu anlamda, aile üyelerinden birinin özellikle annenin varlığı, çocuğun kendisini güvende hissetmesini sağlar (Murphy & Kupshik, 1992). Bununla beraber, çocuk büyüdükçe aile bireylerinin yokluğuna ve onlardan ayrı kalmaya alışır, fakat daha ileriki yaşlarda arzu edilen bir duruma dönüşebilen bu süreç, bağlanma ihtiyacında bir azalmaya işaret etmez.

Çocuk, yokluğun terk edilmek olmadığına dair bir güven keşfeder, bu da büyüdükçe evden uzakta olmasını ve dışarıda oyun oynamasını sağlar. Bu

yüzden, bu bağlamda, ayrılmaya artan bir şekilde hoşgörülü olmak, çocuğun artık bağlanmaya ihtiyacı olmadığını göstermez, üstüne mevcut ilişkilerinin devamlılığı için bir güven geliştirmesini sağlar (Murphy & Kupshik, 1992, s. 17).

Ailesinin bazı zamanlardaki geçici yokluğunun tek edilmek olmadığını anlayan çocuk, ilişkilerinde kendine güvenmeyi öğrenir (Murphy & Kupshik, 1992). Böylece, ailenin yokluğu yadırganacak bir durum olmaktan çıkar ve çocuk, aile bireylerinden başka bağlanacak insanların da olduğunu keşfederek alternatif bağlanma ilişkileri geliştirir ki bu, ailenin bağlanmanın tek kaynağı olma rolünü azaltır (Murphy & Kupshik, 1992, s. 17).

Doğumundan itibaren güvende olmaya, bakılmaya ve korunmaya alışan insan için, bunun devam ettirilmesi bir ihtiyaçtır. Bu derece bir güven ihtiyacı bağlanmayla birlikte bir alışkanlığa dönüşür. Bu yüzden bağlanma ihtiyacı sadece çocuklukta geçerli değildir. Kişi, bebeklik ve çocuklukta birine bağlanmaya zorunlu, gençlik ve yetişkinlikte de birine bağlanmaya alışkındır. Buradaki durum, yetişkinlikte ihtiyaç duyulan ilişkilerin de farklılaşmasıyla alakalıdır. Bağlanma ihtiyacı da buna göre yön ve şekil değiştirerek devam eder. Yetişkinlikte yaşanan ilişkilerin niteliğinin değişmesi, bağlanmanın da niteliğini değiştirir. Anne ve babaya duyulan ihtiyacın yerini, arkadaş, sevgili, öğretmen ve bunun gibi farklı kişilerle kurulan ilişkiler alır ve bağlanma, artık bu tür ilişkilerin yerinin doldurulabilirliğiyle ilişkilidir.

...Eşini yeni kaybeden insanlar... kaybedilen bağ yerine akrabaları, arkadaşları ya da yeni bir telafi edici ilişkiyi koymaya çalışırlar... Bu tür davranışlar, bir eşin ya da bir partnerin gerekli olduğunu göstermez. Çoğu insan, sadece arkadaş ve akrabalarıyla bağlanma ihtiyacını giderebilir. Fakat bu ihtiyacı gidermek için seçilen yol ne olursa olsun, ilişkinin bitmesi bağıllığın yerine başka bir alternatif bulmak için güçlü bir arzuyu yansıtır (Murphy & Kupshik, 1992, s. 18).

Fakat bağlanma ihtiyacını, bağımlılıktan ayırmak gerekir:

Bağımlılık doğumda, yani bebeğin en çok yardıma ihtiyacı olduğu dönemde en yüksek seviyesindedir. Buna karşın, bağlanma, bebek altı aylık olana kadar belirgin değildir. Bağımlılık, olgunluğa erişilene kadar aşamalı olarak azalır: bağlanma hayat boyu devam eder (Storr, 1988, s. 11).

Kısaca, bağlanma ihtiyacı, ömür boyu devam eder. Birine bağlı olmak kişiye güven verdiğinden bağlılığın türü ne olursa olsun kaybedilmesi, kişinin alıştığı mevcut durumunun değişmesi anlamına gelir. Bu değişiklik de, büyük bir yoksunluk ve boşluk duygusunu beraberinde getirir ki bu, çoğu zaman yalnızlıkla alakalıdır. Bu durumda yalnızlık, bağlılığın hissedildiği kişinin ya da kişilerin kaybıyla ortaya çıkar. Weiss'e göre (1973), bu tür bir yalnızlığı bunalım ve kederden ayırmak gerekir:

Yalnızlıkta, endişeden kurtulmak için yeni bir ilişkiye dahil olma ya da eski ilişkiyi tekrar kazanma güdüsü vardır; bunalımda ise bunun yerine, teslim olma söz konusudur. Yalnız kişi, başkalarını bulmak ister ve doğru kişileri bulursa değişir, artık yalnız değildir. Bunalımda olan kişi ise umutsuzluğunu diğerlerine yüklemek istemez, herhangi bir olayda duygularına yeni ya da eski bir ilişkiyle ulaşamaz... *Keder* kelimesi birçok anlamda kullanılabilir ama belki de en iyi şekilde, travmatik bir kayıp sonucu yaşanan şok, inkâr, öfke, acı ve yıkıcı bir üzüntü sendromunu tanımlamak için kullanılır. Yalnızlık çoğunlukla bu sendromun bileşenidir; ama sevilen birinin kaybını tecrübe etmekten ziyade onun *yokluğuna* bir tepkidir (Weiss, 1973, s. 15).

Görülüyor ki, her durumda kişi yalnızdır; fakat yalnızlık, bu iki durumdan da farklıdır. Yalnızlığın sebebi her neyse bunu tersine çevirecek herhangi bir girişim, yalnızlığın sonlanması için yeterlidir; ama yalnızlık durumu diğer duygularla bir aradaysa öne çıkan umutsuzluk, kişinin durumu aşması bir yana kabullenmesini bile zorlaştırabilir. Salt yalnızlık, başka duygularla karıştırıldığı ya da tamamlandığı sürece aşılması zordur. Bu anlamda, zihinsel ve ruhsal problemlere yol açabilir, bu nedenle de acı verici ve sağlığı olumsuz etkileyen bir tecrübedir (Murphy & Kupshik, 1992, s. 3).

Joseph Hartog, yalnızlığı bağlantısızlık ve özlemle ilişkilendirir (1981, s. 2). Hartog'a göre (1981) bağlantısızlık, fiziksel ve psikolojik olarak kişinin tek başına olmasıyla alakalıdır ve bu durum için keşifler, sürgündekiler ve bunun gibi tek başlıklar örnek gösterilebilir; fakat

Özlem olmadan bu bağlantısızlıkların hiç biri gerçek yalnızlığı nitelendirmez. Özlemle kastettiğim şey, birisi ya da bir şey için huzursuz, acı veren, tanımlanamaz bir hasrettir... Geçmiş ilişkilerin çözülmemiş bağlantısızlığı, mevcut özlemle başa çıkmadaki başarısızlığın sürdürülmesine sebep olur (Hartog, Audy, & Cohen, 1981, s. 3).

Yaşanan herhangi bir kayıp, ilişkilerin tamamlanmamışlığını hissettirecek bir yarım kalmışlığa sebep olursa, kişi bu durumu olasılıklar ve pişmanlıklarla birleştirebilir. Bu da, kişinin yalnızlığının boyutlarını algılayamamasına sebep olabilir. Belki de çok kolayca aşılabilecek bir durum, geçmişin bitmemişlik hissiyle kaygı durumuna dönüşebilir. Öyle ki, aniden yoksunluğu hissedilen kişiyle bir daha yaşanamayacak olanlar, özlem duygusunu daha da artırır. Burada belki de önemli olan, kaybedilen kişinin yokluğu değil, onunla geçmişte yaşanan iyi ya da kötü şeylerin bir daha yaşanamayacak olmasından doğan boşluktur. Buna bağlı olarak, kaybın yoğunluğunun sebebi, kendi içindeki boşluktan doğan özlemi nasıl gidereceğini düşünen kişinin içine düştüğü endişe durumudur. Böyle bir durumda kişinin başa çıkması gereken en zor durum muhtemelen kendisini ister istemez bir bekleyişe sürüklemesidir. Öyle ki, yaşanan kayıp, kişiyi sürekli bir umuda ve inkâra sürükleyebilir ve beklemek yalnızlıkla bütünleşen en yorucu ve zarar verici eylem olarak ortaya çıkabilir. Bir başka kişi, kaybedilen kişinin yoksunluğunu doldurabilir; ama burada yine ilişkinin boyutunun ne olduğu önemlidir. Bir aile üyesinin kaybını doldurmak mümkün olmayabilir, fakat bir başka kişinin yokluğu her zaman doldurulabilir. Sonuçta, bu dünyada herkes birbirinin yerine geçebilir (Wahl, 1999, s. 18).

Kısaca önemli olan, Weiss'in yaptığı ayrımın farkına varabilmektir. Bunalım ve keder gibi durumlar yalnızlıktan ayırt edilebildiği müddetçe, yaşanan duygu yoğunluğu da buna göre değişecektir. Her şey birbiriyle karıştırılabilir. Aslında yalnız olmayan kişi yalnız olduğunu zannedebilir ve hiç kimsenin bunu anlayamadığını düşünebilir; ama yalnızlık kime ve neye göredir? Yalnızlık, yeri doldurulabilir herkesin yoksunluğu için hissedilen boşluktur. Bunun kişiyi bunalıma ya da kedere sürüklemesine muhtemelen gerek yoktur. Bunlar birbirinden ayrılması gereken duygulardır; zira yalnızlık, bittiğinde birden biter ve kişi yalnızken bir anda artık yalnız değildir (Weiss, 1973, s. 14). Sosyal aktivite ya da ikili bir ilişki yalnızlık durumunun sonlanması için yeterlidir. Kişi sonrasında yalnız olduğunu unutacak kadar bu duygudan uzaklaşabilir. Daha önceki yalnız haliyle ya da yalnız olan kendisiyle, artık yalnız olmayan kendisini bağdaştırmaz.

Yalnız olan kişi, duygularını, kendini tanımlamasını ve diğerleriyle olan ilişkilerini yalnız olmadığı zamanlardakinden farklı şekilde sürdürür. Yalnız olmadığında, yalnız olduğu zamanları hatırlamasını istersek, belki de şu anda olduğu kişinin hiç yalnız olmadığını, geçmişte yalnız olan kişinin de “kendisi olmadığını” söyleyecektir. Yalnız olma ve olmama durumlarıyla kişinin kendini ilişkilendirmesi birbirinden farklıdır (Weiss, 1973, s. 11).

Yalnızken tedirgin, güvensiz ve gergin olan kişi, yalnız olmadığında daha rahat, daha güvenli ve daha memnundur (Weiss, 1973, s. 11). Bu tür duyguların yalnızlıkla ilişkilendirilmesi doğaldır; çünkü bir durumdan bir başka duruma geçiş söz konusudur ve bu geçişin etkisiyle farklı hissetmek mümkündür. Yalnızlığın keder, bunalım ve özlem gibi duygulardan ayrılmasının gerekliliği, bu tür duyguların ya yalnızlığa eklenerek onu yoğunlaştırdığı ya da yalnızlığın onlara eklenerek değer seviyelerini yükselttiğiyle alakalıdır. Kısacası, her şeyden önce yalnızlık kendi başına bir kavramdır ve diğer insanlarla ilişkiler söz konusu olduğunda, kaybedilenlerin yeri doldurulabildiği müddetçe yalnızlık artık söz konusu olmaz.

Bu bağlamda, yalnızlığı keder ve bunalımdan ayıran Weiss, bunlardan sıradan yalnızlık olarak tanımladığı durumun sadece tek başına olmaktan kaynaklanmadığını, yalnızlığın her zaman bir yoksunluğa karşı cevap olarak ortaya çıktığını söyler (1973, s. 17).

Yalnızlık her zaman belirli bir tür ilişkinin yokluğuna ya da, daha kesin olarak, belirli bir ilişkisel karşılığın yokluğuna bir tepki olarak ortaya çıkar. Birçok örnekte yakın, özel bir bağlılığın yokluğuna karşı bir tepkidir. Aynı zamanda, anlamlı bir arkadaşlığın, mesleki ilişkinin ya da uyumlu bir topluluğa bağlılığın yokluğuna karşı bir tepkidir (Weiss, 1973, s. 17).

Bununla beraber, Weiss (1973) yalnızlığı temel olarak duygusal ve sosyal izolasyona bağlı olan yalnızlıklar olarak ikiye ayırır. Duygusal izolasyona bağlı yalnızlık, yeni ilişkiler kurularak ya da eski ilişkiler tekrar elde edilerek çözülürken sosyal izolasyona bağlı yalnızlıklar ancak sosyal bağların kurulmasıyla aşılabilir. Weiss'e göre (1973), sosyal izolasyon ve duygusal izolasyona bağlı yalnızlıkların belirtileri birbirinden farklıdır, fakat ikisi de çocukluktan kalma tecrübelerden kaynaklanır. Öyle ki, duygusal yalnızlık ailesinden ayrılan çocuğun yalnızlığıyla; sosyal yalnızlık ise arkadaşlarından ayrılan çocuğun yalnızlığıyla özdeşleştirilir (Weiss, 1973, s. 20). Belirtiler farklı

olsa da, ikisinde de aynı tedirginlik ve eski ilişkilere karşı aynı özlem hissedilir (Weiss, 1973, s. 20). Weiss'e göre (1973), duygusal yalnızlık hisseden kişinin en ufak şeylere büyük tepkiler vermesi ve diğerlerine abartılı düşmanca duygularla yaklaşması mümkündür. Sosyal yalnızlık ise genellikle can sıkıntısı ve amaçsızlıkla bağdaşır; büyük bir yoksunlukla boşluk hissetmekten ziyade her günkü alışkanlıkların değişmesinden kaynaklanan bir boşluğu doldurma çabası söz konusudur (Weiss, 1973, s. 22).

Özet olarak, yalnızlık, salt tek başınalık anlamına gelebileceği gibi, duygularla, özellikle de özlem, keder ve bunalımla bütünleştğinde zor bir sürece karşılık gelebilir. Yaşanan duyguların derinliğine göre yalnızlık, kişiden kişiye değişebilir. Yalnızlıkla birlikte hissedilen duygular, yaşanan ilişkilerin boyutuna göre farklılık gösterir. Yeri doldurulamayacak birinin kaybı yalnızlığı yoğunlaştırır; fakat yeri doldurulabilecek herhangi birinin kaybı için yalnızlığın boyutu aynı olmayacaktır.

2.BÖLÜM

Bu bölümde, öncelikle, yalnızlığı ve bununla ilişkilendirilen kavramları tema olarak içinde barındıran sanat çalışmaları değerlendirilecektir. Bunun yanında, kendisini diğer insanlardan soyutlayarak yalnızlığı yaşam biçimi olarak benimseyen bir insanın yaratıcılığının bu durumdan nasıl etkilendiğini görmek bakımından Cézanne'ın hayatı incelenecektir.

Yalnızlığı tanımlarken varoluştan kaynaklanan yalnızlığın tüm insanların ortak hali olduğu (Saylan, 1997); yaşamda karşılaşılan yalnızlıkların ise kişilerin yaşadığı tecrübelerle göre farklılık gösterebileceği, bunun da, yalnızlıkla bütünleşen duygulara bağlı olduğu üzerinde durulmuştur. Yalnızlığın sanata yansması da bu iki ayırım doğrultusunda düşünülürse, insanın varoluşundan kaynaklanan tek başınlığından farklı olarak, diğer yalnızlık durumları kişiye özgü olacaktır. Bu yüzden, yalnızlık kavramını sanat aracılığıyla yansıtmının birbirinden farklı sebepleri olabilir. Bu durumda yalnızlık, sanatçının içinde bulunduğu koşulları ifade etme isteğinden doğabilir. Sanatçının amacı, yaşadığı yalnızlık tecrübelerini ve yalnızken hissettiklerini aktarmak olabilir. Bu anlamda, ele alınan eserlerde izlenen yalnızlık durumlarının göreceli ve öznel olması muhtemeldir.

Raporda, insanların yalnız olduğu ama yalnız yaşayamayacağı, her zaman diğer insanlarla ilişki içinde olması gerektiği üzerinde de durulmuştur. Bu bağlamda, insanların birbiriyle olan ilişkilerinin sanat yoluyla nasıl aktarıldığına dair örnekler de incelenecektir. Bu hususta, insan ilişkilerinin çeşitliliğini vurgulamak bakımından aile, arkadaşlık ve aşk ilişkilerini konu alan eserlere değinilecektir. Bunun yanında, insanların toplumun bir üyesi oldukları gerçeğini göz önünde bulundurarak, birbirleriyle yakın ilişki içinde olmasalar ve birbirlerini tanımasalar bile, bir arada oluşlarını örnekleyen çalışmalardan da bahsedilecektir.

Diğer taraftan yalnızlık, sanatçının kendisini ifade etme biçimlerini seçerken ya da eserini üretirken ihtiyaç duyduğu bir süreç olarak da ortaya çıkabilir. Bu, yaratıcı bir süreçtir. Bu durumda yalnızlığı, yaratıcılığın bir tamamlayıcısı olarak düşünmek mümkündür, ama öncelikli amaç yalnızlığı yaratıcılığa çevirmek olmayabilir. Kendini ifade etme ihtiyacı, sadece yalnızlığa bir cevap niteliğinde de ortaya çıkabilir. Yaratmak aracılığıyla kendini ifade eden sanatçı, böylece ürettiklerini paylaşarak insanlara ulaşabilir. Bu husus, Cézanne'ın hayatı vasıtasıyla irdelenecektir.

Özetle, sanatta yalnızlık kavramını incelerken ele alınan eserler ve sanatçılar yukarıda bahsedilen durumlar göz önünde bulundurularak seçilmiştir ve konusu salt yalnızlık olan eserlerin yanında, yalnızlığı çağrıştırdığı düşünülen eserlere de yer verilmiştir. Seçilen çalışmalarda raporun genel anlamda vurguladığı tek başlılık ya da bununla bütünleşen duygular sonucu oluşan yalnızlıklar göz önüne alınmıştır. Seçilen eserlerin teknikleri değil, ele aldıkları konular ön plandadır. Belirli bir dönemin ya da belirli bir sanatçının işlerinden ziyade yalnızlığı içinde barındırdığı düşünülen eserlere yer verilmiştir.

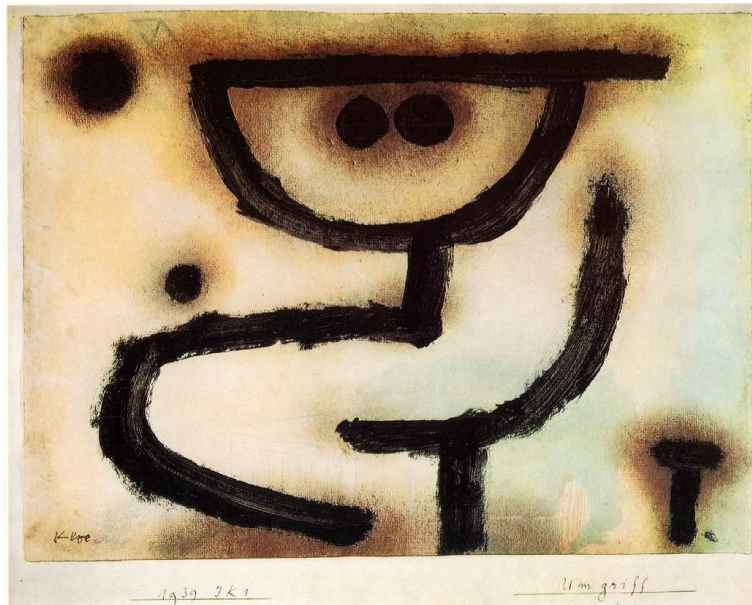
2.1 . SANATTA YALNIZLIK

20. yüzyılın başlarında, doğayı olduğu gibi aktarmaktan uzaklaşmaya başlayan sanatçıların, iç dünyalarını yansıtmak için sanatta yeni yaklaşımlara yönelme çabalarından doğan soyut sanat, varoluşçu düşünceye oldukça yakın bir bilincin ürünlerini sunar. Paul Klee, “Sanat yapıtı her şeyden önce bir oluşumdur. Ona bitmiş bir ürün olarak bakmamalı” (İpşiroğlu & İpşiroğlu, 1993, s. 143) derken varoluşçuluğun “oluş”la kastettiği dinamizme oldukça yaklaşır.

Varoluşçuluk insanı bir son, bir amaç olarak ele almaz, bilir ki her zaman yapacak bir işi olacaktır onun, asla son bulmayacaktır... İnsan ilerleyiştir, aşıştır, oluştur; ilerlemenin aşamanın göbeğindedir (Sartre, 2010, s. 74, 75).

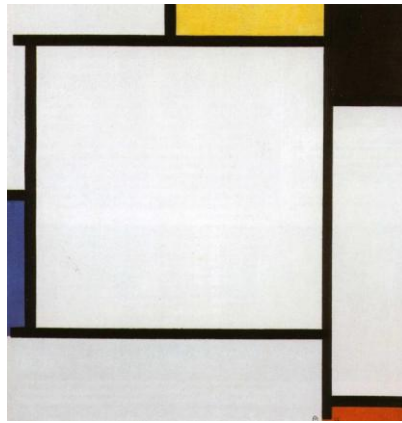
Varoluşçuluğun eyleme verdiği değer gibi Klee’de, canlının ve onun zaman süresi içindeki hareketinin önemini vurgular (İpşiroğlu & İpşiroğlu, 1993, s. 65).

Klee’nin dünyası karşıt güçlerin çarpıştığı bir dünyadır. Doğan, ölen ve üreyen güçlerin oluşturduğu, sürekli oluş içinde bir dünya. İnsan onun bir parçası olarak evrensel dolaşımın içindedir ve bu oluşu sürdürür (İpşiroğlu & İpşiroğlu, 1993, s. 63, 64).

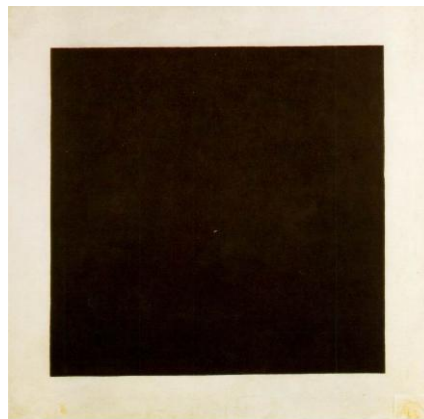

Resim 1: Paul Klee, “Embrace”, 1939,
Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 22.9 x 30.5 cm,
Dr. Bernhard Sprengel Koleksiyonu, Hannover, Almanya.

Doğanın bir parçası olmasına rağmen insanın kendisini doğadan ayırması ve doğayı aşma çabası, soyut sanatın bir diğer önemli sanatçılarında Piet Mondrian'ın denge arayışının temelini oluşturur. Öyle ki, doğa sadece aşılmamalıdır; yıkılmalı ve yok edilmelidir. Yok etme ve yıkma, Mondrian'a göre bilincin eleme gücüdür ve bu güç, doğadaki karşıtlıkları, uyum ve dengeye ulaştıracaktır (İpşiroğlu & İpşiroğlu, 1993, s. 55). Yıkıcılığı sanat anlayışının temelini yerleştiren en önemli sanatçılardan biri olan Kazimir Malevich de, insan iradesinin bir tasarısı olarak tanımladığı nesnelere dünyasının, evrensel oluşuma açılma özgürlüğü olan bir hiçlik içinde yok olması gerektiğini savunur (İpşiroğlu & İpşiroğlu, 1993).

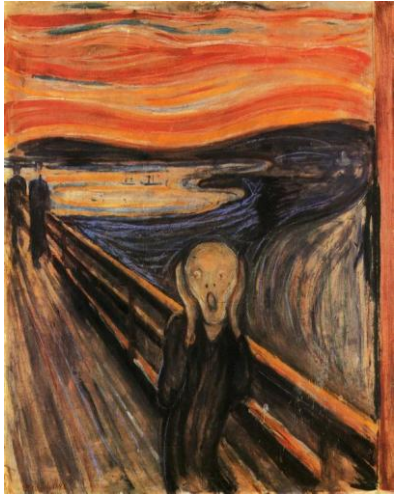

Resim 2: Piet Mondrian, "Composition with Red and Blue", 1936, Tuval Üzerine Yağlıboya, 98.5x80.3 cm, Staatsgalerie, Stuttgart, Almanya.

Resim 3: Kazimir Malevich, "Black Square", 1914-15, Tuval Üzerine Yağlıboya, 79.6 x 79.5 cm, Tretyakov Galeri, Moskova, Rusya.

Bununla birlikte, Varoluşçu düşüncenin üzerinde durduğu bir diğer konu olan kaygının sanattaki yansımalarından en önemlisi kuşkusuz Edward Munch'un "The Scream" (Resim 4) tablosudur. Bu tablo, varoluşunun farkına varmış bir insanın içinde bulunduğu kaygıyı gözler önüne serer. Bu resim, tek başına var olmak zorunda olan insanın kapıldığı paniğin yansıması olarak izlenebilir.

Resim 4: Edvard Munch, "The Scream", 1893, Mukavva Üzerine Karışık Teknik, 91 x 73.5 cm, Ulusal Galerisi, Oslo, Norveç.

Resim 5: Edvard Munch, "The Lonely Ones", 1935, Tuval Üzerine Yağlıboya, 100 x 130 cm, Munch Müzesi, Oslo, Norveç.

Bu noktada Edward Munch'a kısaca değinmek yerinde olacaktır. Munch en yakınlarının ölümüne şahit olmuş biri olarak hayatını çoğunlukla kederle geçirmiştir ve sanatı bu durumdan oldukça etkilenmiştir. Munch'un resimleri, büyük bir duygu yoğunluğunu izlememizi mümkün kılar. Resimlerinde önemli olan, insanın iç dünyası ve hissettikleridir. Bu yüzden Dışavurumculuğun en önemli temsilcilerinden biri olması tesadüf değildir. Kız kardeşinin hastalığının ve ölümünün, anne ve babasını kaybedişinin, kısacası hayatta başına gelen acı tecrübelerin yansımalarını Munch'un resimlerinde görmek mümkündür. İçe dönüklüğü, çektiği sıkıntıları en etkileyici şekilde sanatına yansıtmasına sebep olmuştur. Derin duygusal dünyasını ve yaşadığı acıları sanatıyla aktarırken her insanın tek başına yaşamak durumunda olduğu tecrübeleri tüm dünyanın da hissetmesini sağlamıştır.

Yalnızlık herkese göre farklı şekillerde hissedilir. Yalnızlığın, biri tarafından nasıl hissedildiğini bir diğer kişinin bilmesi, anlaması zordur. Eğer salt bir tek başlıktan bahsetmiyorsak yalnızlığa eşlik eden duygular birbirinden farklı olacaktır. Kimi, kaybettiği birini özlediği sürece yalnızdır, kimi bunalım halini yalnızlıkla özdeşleştirir, kimisi de yalnızlığı sadece belli zamanlarda bir ihtiyaç olarak yaşar. Sonuçta, yalnızlığın insanı en çok etkilediği durumlar, yalnızlığın duygusal bir yoğunlukla bir arada ilerlediği zamanlardır.

Somut bir tek başlıktan fazlası olan bir yalnızlığın sebebi, yaşanan bir kayıp olabilir. Bunun kişiye hissettirdiği yalnızlık bir tür bekleyişe dönüşebilir. Bu bekleyiş, inkârı da beraberinde getirebilir. Kişiyi sürekli bir umuda sürükleyen inkâr, yalnızlıkla başa çıkmakta yardımcı olabilir belki; ama beklemeyi muhtemelen sonlandırmaz. Bu yüzden, beklemek yalnızlıkla bütünleşen en yorucu eylem olarak ortaya çıkabilir. Salvador Dalí'nin "Woman at the Window" tablosu (Resim 6) bu tür bir bekleyişi çağırır. Figürün tek başına oluşu bu hissi güçlendirir.

Resim 6: Salvador Dalí, "Woman at the Window", 1925, Mukavva Üzerine Yağlıboya, 104 x 73.7 cm, Gala-Salvador Dalí Vakfı, İspanya.

Bu anlamda, bu tür bir bekleyişin hissedildiği yalnızlık durumu, Edward Hopper'ın resimlerinde de ön plana çıkar. Yalnız insanların izlendiği çoğu resmindeki tek başınalığın sadece fiziksel bir yalnızlık olmadığı figürlerin duruşundan anlaşılabilir. Figürler ya pencereden bakar, ya bir masada ya da bir yatağın üzerinde boynu bükük bir şekilde tek başına oturur. Böylece, sanki savunmasız halleri vurgulanır (Renner, 2002, s. 57).

Resim 7: Edward Hopper, "Morning Sun", 1952,
Tuval Üzerine Yağlıboya, 71.4 x 101.9 cm,
Columbus Sanat Müzesi, Ohio, ABD.

Erwin Olaf'ın "Grief" isimli fotoğraf serisine ait "Grief, Irene" adlı fotoğrafı da (Resim 8) bu tür bir bekleyiş hissini uyandırır, ama burada asıl önemli olan, seriye ismini veren kederdir. Fotoğrafta, fiziksel tek başınalık kederle bütünleşmiştir. Bu, modelin duruşundan anlaşılabilir. Daha önceki bölümde de bahsedildiği gibi, "Keder kelimesi birçok anlamda kullanılabilir; ama belki de en iyi şekilde, travmatik bir kayıp sonucu yaşanan şok, inkâr, öfke, acı ve yıkıcı bir üzüntü sendromunu tanımlamak için kullanılır. Yalnızlık çoğunlukla bu sendromun bileşenidir" (Weiss, 1973, s. 15).

Resim 8: Erwin Olaf, "Grief, Irene", 2007,
Fotoğraf, 100 x 178 cm, HastedHunt, New York, ABD.

"Grief, Irene" isimli fotoğrafta (resim 8) modelin yalnızlığı, kederli duruşunun gölgesinde kalır. Öyle ki, sanki keder, yalnızlığının önüne geçmiştir. Bunu, Ivan Kramskoy'un "Unconsolable Grief" isimli tablosunda da (Resim 9) görebiliriz. Bu iki eserde de yalnızlık, kederden kaynaklanan bir ağırlık ve acıyla bütünleşmiştir.

Resim 9: Ivan Kramskoy, "Unconsolable Grief", 1884,
Tuval Üzerine Yağlıboya, 228 x 141 cm,
Tretyakov Galeri, Moskova, Rusya.

Bununla birlikte, sadece keder değil, acı verici olan çoğu duygu tek başına yaşanır ve paylaşılamaz. Bu yüzden hüznün, umutsuzluk ve bunun gibi durumların aktarıldığı eserlerde figürler genelde tek başınadır.

Resim 10: Vincent van Gogh, "Old Man in Sorrow", 1890, Tuval Üzerine Yağlıboya, 81.28 x 63.5 cm, Rijksmuseum Kröller-Müller, Otterlo, Hollanda.

Resim 11: Paul Cézanne, "The Magdalen-Sorrow", 1868-69, Tuval Üzerine Yağlıboya, Orsay Müzesi, Paris, Fransa.

Resim 12: Pablo Picasso, "Weeping Woman", 1937, Tuval Üzerine Yağlıboya, 60 x 49 cm, Tate Galeri, Liverpool, İngiltere.

Resim 13: Roy Lichtenstein, "Hopeless", 1963, Tuval Üzerine Yağlıboya, 111.8 x 111.8 cm, Ilena-Sonnabend Galeri, Paris, Fransa.

Raporda yalnızlıktan bahsedilirken insanın, hayattaki çoğu şeyi tek başına tecrübe edeceği ve bunları paylaşamayacağı, paylaşırsa da karşısındakinin tecrübesiyle kesişmediği müddetçe anlayamayacağı üzerinde durulmuş, ama insanların ne olursa olsun her zaman bir başkasına ihtiyacı olduğu da vurgulanmıştır. Bu bağlamda insan, ilişkileriyle vardır ve hayatı boyunca diğer insanlarla bir arada, kimi zaman onlara ihtiyaç duyarak, kimi zaman da onlarla sadece yan yana durarak yaşayacaktır.

İnsan ilişkileri çeşitlidir. Bu ilişkiler aile, arkadaşlık, aşk gibi kavramlarla karşılanır. Bunların hepsi, insanın toplumsal bir varlık olmasına bağlıdır ve bir tema olarak sanat eserlerinde izlenebilir. Öncelikle aile kavramı birçok esere konu olmuştur. Anne ve çocuk arasındaki bağın, evlilik törenlerinin, aile yemeklerinin ve bunun gibi birçok durumun belgelendiği çalışmalarda olduğu gibi, aile temasını sanat eserlerinde izlemek mümkündür.

Resim 14: John Singer Sargent,
 "The Family of the Duke of Marlborough",
 1905, Tuval Üzerine Yağlıboya, 332.7 x 238.8 cm,
 Marlborough Koleksiyonu, Oxfordshire, İngiltere.

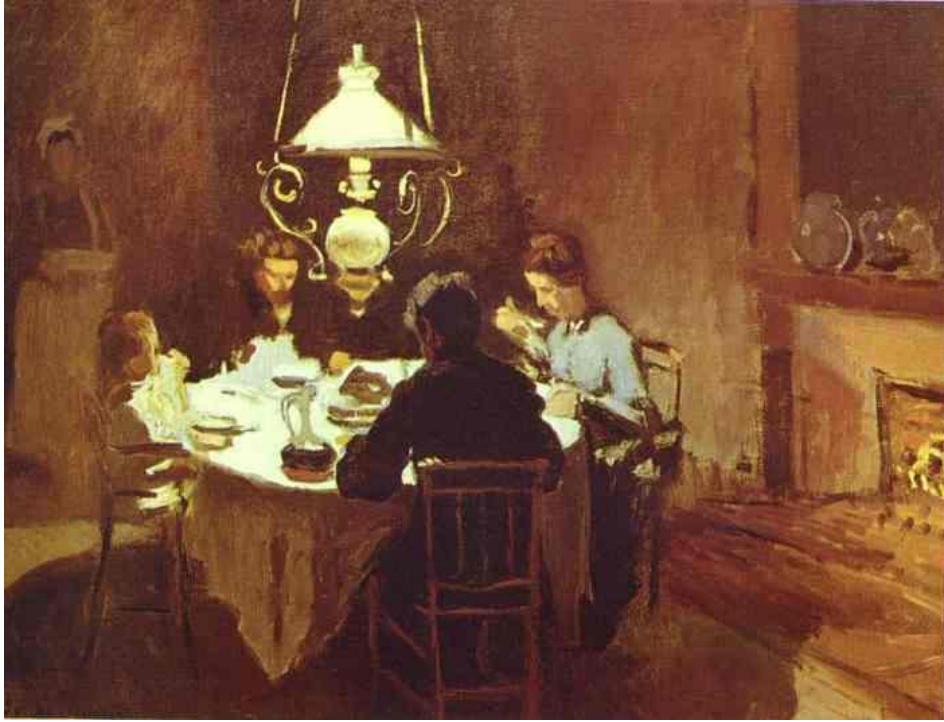
Resim 15: Diego Rivera,
"Motherhood", 1916,
Tuval Üzerine Yağlıboya, 132 x
86 cm, Museo de Arte Alvar y
Carmen T. de Carrillo Gil,
MCG-INBA, Meksika.

Resim 16: Amedeo Modigliani,
"Bride and Groom",
1915 -16, Tuval Üzerine
Yağlıboya, 55.2 x 46.3 cm,
Modern Sanatlar Müzesi, New
York, ABD.

Resim 17: Edouard Manet, "The Monet Family in the Garden," 1874, Tuval Üzerine
Yağlıboya, 61 x 99.7 cm, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD.

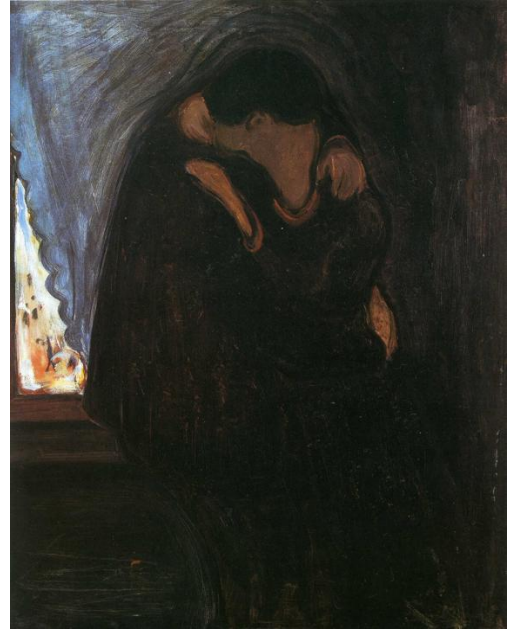

Resim 18: Claude Monet, "The Dinner", 1868,
Tuval Üzerine Yağlıboya, 33 x 45.7 cm, Özel Koleksiyon.

İnsanların, aileleri dışında hayatlarına giren diğer insanlarla olan ilişkileri de yaşamlarını etkileyen, kimi zaman da belirleyen unsurlardır. Kişi, ailesine bağlı, korunmaya ve bakılmaya muhtaç dönemini atlattıkça ve kendisini ailesinden ayrı bir kişilik olarak keşfettikçe dışarıdaki dünyaya daha çok açılır ve bu dünyada kendisinden başka insanların olduğunu da fark eder. Bu insanlarla olan ilişkileri birbirinden farklı olacaktır. Bu durumda ilişkiler, arkadaşlık ve aşk ilişkilerine dönüşür. Hayatı derinden etkileyen bu tür konular, sanatçılar tarafından çokça ele alınmıştır. Arkadaşlık ilişkilerinin tasvirinde, bir arada olmanın çeşitli şekillerini görmek mümkündür. Bu tür eserler genelde topluluk halinde yapılan aktivitelerin coşkulu görüntülerini sunar. Dönemin değişen koşullarına uygun olarak insanlar parklarda, bahçelerde piknikler ve partiler yaparken ya da sohbet ederken resimlenir. Aşk söz konusu olduğunda ise ikili ilişkilerin kimi zaman sancılı, kimi zaman da güzel anları, sanatçının kişisel deneyimlerinden de kaynaklanan bir öznellikle aktarılır.

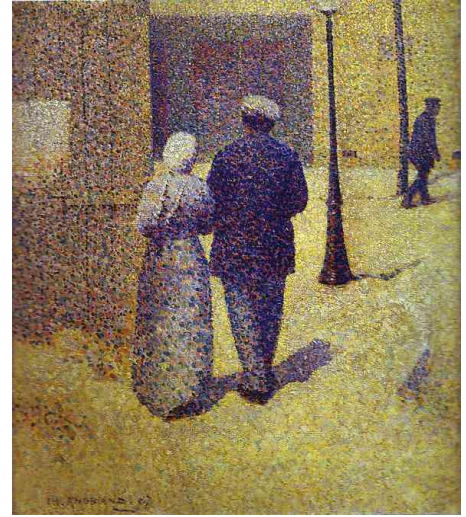
Resim 19: Gustav Klimt, "The Kiss", 1907-1908, Tuval Üzerine Yağlıboya, 180 x 180 cm, Österreichische Galerie, Viyana, Avusturya.

Resim 20: Edvard Munch "The Kiss", 1897, Tuval Üzerine Yağlıboya. 99 x 81 cm, Munch Müzesi, Oslo, Norveç.

Resim 21: Edvard Munch, "Towards the Forest II", 1915, Ahşap Oyma, 50.4 x 64.7 cm, Munch Müzesi, Oslo, Norveç.

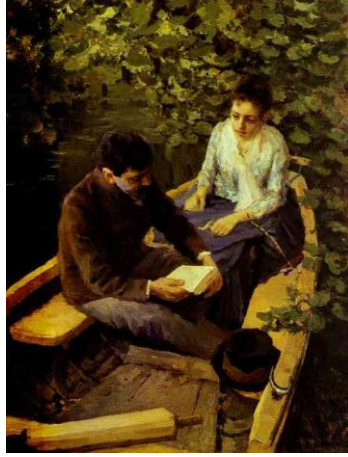
Resim 22: Charles Angrand, "Couple in the Street", 1887, Tuval Üzerine Yağlıboya, 38.5 x 33 cm, Orsay Müzesi, Paris, Fransa.

Resim 23: René Magritte, "The Lovers", 1928,
Tuval Üzerine Yağlıboya, 54.2 x 73 cm, Özel Koleksiyon.

Resim 24: Salvador Dalí, "A Couple with their Heads Full of Clouds", 1936,
Ahşap Üzerine Yağlıboya, 87 x 66 cm, Özel Koleksiyon.

Resim 25: Constantin Korovin,
"In a Boat", 1888, Tuval Üzerine
Yağlıboya, Tretyakov Galerisi,
Moskova, Rusya.

Resim 26: Pablo Picasso,
"Friendship", 1908, Tuval Üzerine
Yağlıboya, 59.5 x 39.5 cm, The
Hermitage, St. Petersburg, Rusya.

Resim 27: Francisco de Goya, "Blind's Man Bluff", 1788,
Tuval Üzerine Yağlıboya, 41 x 44 cm,
Prado Müzesi, Madrid, İspanya.

Resim 28: Henri Matisse, "The Dance", 1910,
Tuval Üzerine Yağlıboya, 260 x 391 cm,
The Hermitage, St. Petersburg, Rusya.

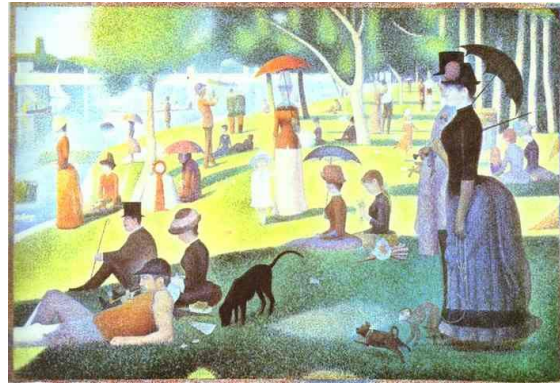
Resim 29: Pierre-Auguste Renoir, "The Luncheon of the Boating Party", 1881, Tuval Üzerine Yağlıboya, 129.5 x 172.7 cm, Phillips Koleksiyonu, Washington, DC, ABD.

İnsan ilişkilerini tanımlamak ya da sınıflandırmak zordur. Bu ilişkilerin içeriği göreceli ve öznedir. Rapor boyunca insanların ilişkileriyle var olduğu üzerinde durulmuştur. Bu anlamda, herkes birinin kardeşi, annesi, babası, çocuğu, sevgilisi, karısı ya da kocasıdır. Bu nedenle, insanın kendi varlığını bu tanımlamalardan sıyırması, sıra dışı durumlar söz konusu olmadığı müddetçe, mümkün değildir.

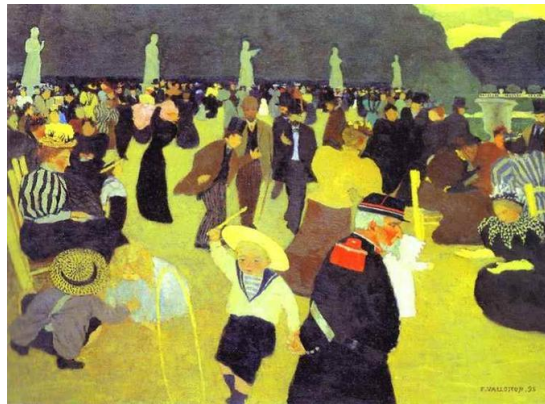
İnsan öyle ya da böyle birileriyle bir arada olmak zorundadır, toplumsallığı bunu gerektirir. Fakat başkalarıyla bir arada olmak, kişiler arasındaki ilişkilerin yakınlığını her zaman gerektirmez. Birbirlerini tanıyan ya da tanımayan insanlar sosyal hayatın kendilerini bir araya getirdiği ortak mekânlarda bulunabilirler. Bunlar caddeler, sokaklar, parklar olabilir. Camille Pissarro, Georges Seurat ve Félix Vallotton'un resimleriyle (Resim 30, 31 ve 32) örneklenen bu durumun sanatta daha birçok örneği vardır.

Resim 30: Camille Pissarro,
 "The Boulevard Montmartre on a Cloudy Morning",
 1897, Tuval Üzerine Yağlıboya, 73 x 92 cm,
 Victoria Ulusal Galeri, Melbourne, Avustralya.

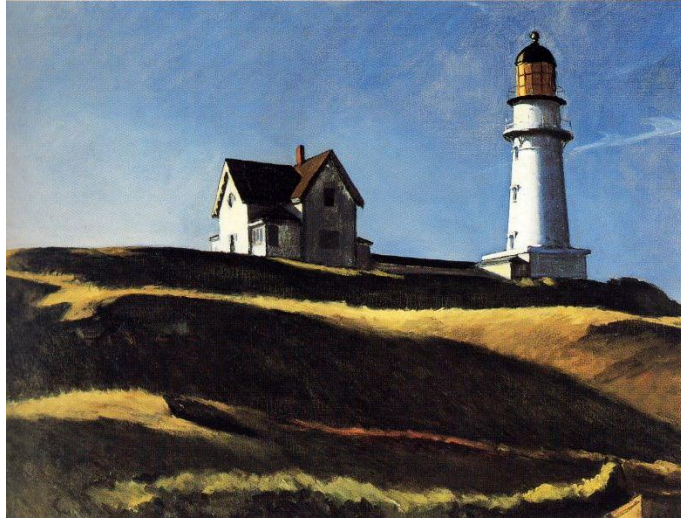

Resim 31: Georges Seurat, "La Grande Jatte",
 1884-86, Tuval Üzerine Yağlıboya, 205 x 305 cm,
 Chicago Sanat Kurumu, Chicago, ABD.

Resim 32: Félix Vallotton, "Luxembourg Garden",
 1895, Tuval Üzerine Yağlıboya, 54 x 73 cm,
 Özel Koleksiyon.

Bütün bunların yanında yalnızlık, etrafta kimsenin olmamasından kaynaklanan tedirgin edici bir ıssızlık ve tenhalıkla da özdeşleştirilebilir. Özellikle, Chirico'nun resimlerindeki boş sokaklar, bu boş sokaklarda dolaşan insanlar ve gölgeleri uzayan heykeller izleyiciye yalnızlığın sakinlik ve tedirginlik karışımı boşluğunu gerçekçi bir şekilde aktarır. Aynı şekilde, Hopper'ın resimlerindeki boş sokaklar ve evler sanki terk edilmişlerdir. Öyle ki, bunlar sanki tarih tarafından unutulmuş hayalet bir şehrin kalıntılarıdır (Renner, 2002, s. 34).

Resim 33: Edward Hopper, "Lighthouse Hill", 1927, Tuval Üzerine Yağlıboya, 71.8 x 100.3 cm, Dallas Sanat Müzesi, Dallas, ABD.

Resim 34: Giorgio de Chirico, "La Nostalgia Dell' Infinito", 1913-14, Tuval Üzerine Yağlıboya, 135.2 x 64.8 cm, Modern Sanatlar Müzesi, New York, ABD.

2.3. YALNIZ BİR İNSAN, CÉZANNE

Sanatsal algısını geliştirmek ve yaptığı işe mümkün olduğunca kesin bir şekilde odaklanmak üzere yalnızlığı yaşam biçimi olarak benimsemiş bir insanın hayatını incelemek, yalnızlığın yaratıcılığı nasıl etkilediğini görmek bakımından faydalı olacaktır. Bu bakımdan, Cézanne'ın hayatı ve sanatsal görüşü bunun için anlamlı bir örnektir.

Cézanne, resme adanmış hayatı boyunca, gördüğünü resmetmek ve bunu yaparken resmi sağlam bir temele oturtmak için uğraşmıştır. Resimdeki yapısal sağlamlığa olan inancı onu belki de İzlenimcilerden ayıran en önemli husustur. Bu noktada İzlenimcilere kısaca değinmek yerinde olacaktır.

İzlenimciler, anı yakalamak ve bunu en gerçekçi ve hızlı şekilde yansıtabilmek için doğaya çıkmış, dünyayı yeni bir gözle; ama olduğu gibi yansıtmaya çabalamış, gördüklerinin onlarda bıraktığı izlenimleri tuvale aktarırken ışık, gölge ve perspektif konularında rengi ön plana koymuşlardır. Işığın, doğanın değişkenliğindeki rolünü yakalamak için fırçayı hızlı, renkleriye karıştırmadan kullanmışlar, resimlerinde doğada var olanı doğrudan ve ışığın etkisiyle göstermeye çalışmışlardır. Öyle ki ışık, resmedilen objenin önüne geçmiştir. Işığın etkisini yansıtmaya çabası, ayrıntıların önemsizleşmesini ve formların belirsizleşmesini beraberinde getirmiştir belki; ama resme bir hareket duygusu da kazandırmıştır.

Kuşkusuz Cézanne, resimleri Salon tarafından kabul edilmeyen bir ressam olarak, İzlenimcilerin, katı Salon geleneğine karşı yenilikçi duruşlarından hem teknik açıdan hem de konu seçimi bakımından etkilenmiştir. İlk eserlerinde işlediği cinsellik ve şiddet temaları ile mitolojik esinlenmeler, kullandığı koyu renkler ve güçlü ışığın yarattığı zıtlıkla duyguların güçlendiği resimler yerini parlak renklerin ve düzenli fırça darbelerinin egemen olduğu doğa resimlerine bırakmıştır; fakat Cézanne, resmin yapısal sağlamlığına gösterdiği özen ve doğa gözlemi konusundaki hassasiyetiyle İzlenimcilerden büyük ölçüde ayrılır.

Cézanne'a göre, İzlenimcilerin resimlerinde düzensiz ve savruk bir hava vardır ve eksik olan dengedir. Sadece parlak ve açık renkler, hız ve yerinde fırça

darbeleri iyi bir doğa tasviri için yeterli değildir. Cézanne'ın istediği, uyumlu bir kompozisyona eşlik eden güçlü ve açık renklerdir. Cézanne, akademik geleneğin doğayı tasvir ederken gözlem yapmaya ihtiyaç duymayan katı tavrına karşı, İzlenimcilerin birebir doğa gözlemine; İzlenimcilerin de düzensiz olduğunu düşündüğü kompozisyonlarına karşı, akademinin uyumlu ve sağlam kompozisyon geleneğini esas alan bir mükemmeliyetçiliği arzular (Gombrich, 1995). Bu, rastlantısallığa yer olmayan, öğelerin yerlerinin ve biçimlerinin kendilerine has bir belirginlikte hacimlendiği sade bir mükemmeliyetçiliktir ve buna ulaşabilmek, Poussin'ın dengeli kompozisyonunu, Delacroix'nın güçlü renklerini ve İzlenimcilerin yeni tekniklerini harmanlamakla mümkün olabilir (Gombrich, 1995).

Yapısal sağlamlığa çözüm ararken Cézanne'ın yararlandığı en önemli kaynak doğadır. Katıldığı İzlenimci sergilerinde karşılaştığı kötü eleştiriler sonucu, zaten kendini Paris'e ait hissetmeyen Cézanne, Fransa-Prusya savaşından da uzak kalmak için sanat hayatına doğduğu Aix en Provence ve yakınlarındaki Estaque'ta devam etmiştir. Onu, İzlenimcilerden ayıran yapısal sağlamlığa ulaşma çabasında bu mekânların büyük önemi vardır. Doğayla ilişkisi buralarda gelişir ve doğaya olan tutkusu gittikçe artar. Doğa, Cézanne'a göre kısa sürede çözümlenebilecek bir şey değildir, aksine derinlemesine ve detaylı bir analiz gerektirir. İzlenimcilerin getirdiği yeniliklerin ötesine geçmesinin sebebi de doğanın anlık izlenimlerini yakalamaktan ve resmini çabuklukla yapmaktan ziyade uzun bir doğa gözlemi ve uzun bir resmetme sürecine duyduğu inançtır. Bu konu hakkında Emil Bernard'a yazdığı bir mektupta şöyle söyler:

Çalışmam ağır sürüyor; doğa, çözümü güç sorunlarla dolu. Yapacak çok şey var. Doğaya çok iyi bakmak, onu iyi kavramak, güçlü ve ayırt edici bir anlatımla yansıtmak gerekiyor (Bernard, 1997, s. 62).

Cézanne, "Gerçeklik doğadadır, bunu kanıtlayacağım" (Bernard, 1997, s. 117) derken aslında resmin, sahip olunan bilgilerden ziyade gözlemlere dayanılarak yapılabileceğinden bahseder. Akademinin gözlemsiz bilgiye dayalı geleneğine karşı çıkarken ressamın tamamen doğaya yönelmesini savunur. Müzelerle sınırlanmış bir eğitimin ressamı kısıtlayacağına ve ressamın sadece kendi

yaratıcılığından beslenmesi gerektiğine, bunun için de doğa gözleminin şart olduğuna inanır. Bir mektubunda şöyle yazar:

Louvre okumayı öğrenmemiz gereken bir kitaptır. Ama bizden önceki şanlı ustaların güzel formüllerini sürdürebilmek bizi tatmin etmemeli. Zihinlerimizi onların formüllerinden kurtararak güzel doğayı araştırmaya, öğrenmeye bakalım, kendi kişisel ruh hallerimizi ifade edebilmenin yollarını bulmaya bakalım... Orada dinlenen büyük ustaları görür görmez kaçmalıyız onlardan, doğaya çıkmalıyız, doğanın içimizde uyandırdığı güdülere ve duygulara teslim olmalıyız (Antmen, 2008, s. 28).

“Nice ressam, şeylerin kendilerine baktığını söylemiştir” der Maurice Merleau-Ponty (2006, s. 41). Adeta “varlığın soluk alması ve soluk vermesi gibi” (Merleau-Ponty, 2006, s. 42), doğadaki nesnelere algılanmasında bu derece bir canlılığı hissetmek ister belki de Cézanne. Böylece, neyi nasıl resmetmesi gerektiğini kendi gözleriyle görebilecektir. Burada önemli olan, resmedilen modelin tuvale aktarıldığında aslına ne kadar benzeyip benzemediği değildir. Önemli olan, ressamın gördüğünden çıkardığı sonuç, yani yorumdur. Sanatçı ne kadar özgün olursa o kadar amacına ulaşır. Özgünlük sanatçının anlaşılmasına engel değildir, sanatta en büyük tehlike özgün olacağı diye gerçekçiliği aynen yansıtmaya kalkmaktır (Bernard, 1997, s. 29). Özgünlüğe ulaşmak için gereken her şey doğadadır ve Cézanne’a göre, ressamın doğadan öğrenebileceklerinin sonu yoktur.

Şimdi bulunduğum yerde, bu nehrin kenarında öyle çok motif var ki, bir tanesine farklı açılardan bakmak bile insanın önüne çok çeşitli, çok ilginç yeni görüntüler çıkarıyor, öyle ki yalnızca hafif bir biçimde sağa ya da sola kayarak aynı yerde aylarca kalabileceğimi düşünüyorum (Antmen, 2008, s. 29).

Cézanne’ın doğayı gözlemlemede neden aceleci davranmadığı buradan anlaşılabilir. Doğanın ressama sunduğu malzeme o denli geniştir ki tek bir noktadan bile sadece ışık değişimiyle yakalanan renkler, aynı konuya bambaşka bir bakış açısı getirebilir. Nitekim Cézanne, Sainte -Victoire Dağı’nı aynı açıdan hiçbiri birbirine benzemeyecek şekilde, arzuladığı derinlik, denge ve uyuma da ulaşarak bambaşka renk çeşitleriyle resmetmeyi başarmış, buna rağmen şunları söylemiştir:

Ressam olarak doğanın önünde daha net görmeye başladığımı söyleyebilirim, ama hissettiklerimi gerçekleştirebilmek hiçbir zaman kolay olmuyor. Duyarlılığıma seslenen yoğunluğu yakalayamıyorum. Doğayı canlı kılan o olağanüstü renk zenginliği bende yok (Antmen, 2008, s. 29).

Resim 35: Paul Cézanne, "Mont Sainte-Victoire",
1902 - 06, Tuval üzerine yağlıboya, 65.1 x 85,
Özel Koleksiyon.

Resim 36: Paul Cézanne,
"Mont Sainte-Victoire Seen from Bellevue",
1882 - 85, Tuval Üzerine Yağlıboya, 65.5 x 81.7,
Metropolitan Sanat Müzesi, New York, ABD.

Emil Bernard, “Güven verici ve bilgece uğraşlarla dolu bütün bir yaşam, uygar bir insanın en büyük tutkusu olan sanata adanmıştı. Buna karşılık gördüğü şey, aşağılanma, yorgunluk, hoşnutsuzluk ve nihayet ölüm...” (Bernard, 1997, s. 44) der Cézanne ile olan anılarını anlattığı kitabında. Cézanne, yaşadığı dönemde, ne babasının, ne eleştirmenlerin ne de çağdaşı çoğu ressamın gözüne girememiş ve yalnız bir hayat yaşamıştır belki; ama hiç kuşkusuz ne yapmak istediğini bildiği bir hayattır onunki. Hayatı boyunca resimlerinde mükemmelliğe ulaşmayı, bunu yaparken özgünlüğünü kaybetmemeyi amaçlamıştır. Yöntemlerini kendi çabasıyla geliştirmiş, doğadan öğrendiklerini resmederken kullandığı geometrik çözümlerle, perspektif, denge ve uyum konularına kendi yorumunu katmıştır. Buna rağmen, “Bugüne kadar öncü sayılmamı gerektirecek bir iş yapmadım. Şimdiden sonra da yapacağımı sanmam. Kendi çabamla keşfettiğim yolda bir primitif olarak kalmak isterim” (Bernard, 1997, s. 56) derken kendinden sonraki sanat anlayışlarındaki radikal değişikliklerin, özellikle de Kübizmin öncüsü olarak gösterileceğini bilemez kuşkusuz; ama bir farklılık yarattığının kendisi de farkındadır.

Bildiklerini değil, gözlemlerine dayanarak keşfettiklerini resmetmek, o zamanın geleneksel akademi kurallarının geçerliliğinde kolay bir iş değildir muhtemelen; ama anlaşılıyor ki kendi çözümünü yine kendisi bulmuştur Cézanne: “Hiçbir kaygı gözetmeden çalışmak ve güçlü olmak... Budur sanatçının amacı, gerisi o kadar da önemli değildir” (Bernard, 1997, s. 39).

Cézanne’ın yaşamı, yaratıcı süreçte gerekli olan yalnızlığın, kişinin kendisini ve dünya sanatını nasıl etkilediğini örneklemek bakımından önemlidir. Sadece doğa gözlemine gösterdiği hassasiyet ve bunun için söyledikleri bile yalnızlığın yaratıcı kişi için ne kadar gerekli olabileceği konusunu anlamamızı sağlar; ama unutulmamalıdır ki, yalnızlığı yaşam biçimi olarak seçmiş her insanın büyük bir sanatçı olacağı varsayılmaz; bu, Cézanne’da olduğu gibi istisnai bir durumdur.

3.BÖLÜM

Bu bölümde, yalnızlık konusuyla ilgili yapılan kişisel çalışmalar incelenecektir. Çalışmalarda, ifade aracı olarak, resim, video ve fotoğraf olmak üzere, birbirini bütünlediği ve tamamladığı düşünüldüğü için çeşitli tekniklerden yararlanılmıştır. Bu anlamda, yalnızlığın, sadeliğine rağmen şiddetli ve karmaşık bir his yaratıyor oluşu tekniklerin çeşitliliğini etkilemiştir. Resimlerdeki ve fotoğraflardaki sadelik, videoların hareketliliğiyle dengelenmeye ve böylece yalnızlığın çelişkili durumu aktarılmaya çalışılmıştır.

Raporun konusu olarak yalnızlığın seçilmesinin öncelikli sebebi, insanın aslında varoluşsal olarak yalnız olmasına rağmen, yalnızlığın kaçınılan bir durum oluşunun yarattığı çelişkidir. Şöyle ki, insanların her biri kendi içlerinde yalnızken, üzerinde yaşadıkları dünyanın sosyalliği ve toplumsallığı, birlikte yaşamalarını gerektirir. İnsan, gücünün ve yeteneğinin yetmediği her şey için başka insanlara ihtiyaç duyar; yalnız doğar, yalnız ölür, ama yalnız yaşayamaz. Bütün bunlara rağmen, yaşamın çoğunu tek başına tecrübe eder ve hissetmediği ya da kendi başına gelmeyen her şeye yabancıdır. İnsan aslında yalnız bir varlıktır, varoluşu bunu gerektirir; fakat bu durumu fark etmek onu korkutur ve kaygılandırır. Böylece, hayatı boyunca bundan kaçmak için uğraşır. Yaptığı, yapıyor olduğu ve yapacağı her şeyi paylaşmak, anlatmak, aktarmak, böylece kendisini daha güçlü hissetmek ister.

Raporun konusu olarak yalnızlığın seçilmesinin bir diğer sebebi de konunun her insanı ilgilendiriyor oluşudur. İnsanların yaşadığı yalnızlıklar, kimi zaman gerekli, kimi zaman da istenmeyen bir durum olarak ortaya çıkar. Yalnızlığın sebep ve sonuçları çok çeşitli olsa da yalnızlık değişmez ve herkes bir şekilde yalnızlığı hisseder. Bazı şeyleri yaşarken kişi tek başınadır ve bu yaşanmışlıkları paylaşması mümkün değildir. “Gösterilebilecek örnekler, yapılabilecek temellendirmeler bir yana, yalnızca ölüm olgusu ve ölüm bilinci bile bu kabulü kesinlemektedir. Çünkü hiçbir kişi kendi ölümünü paylaşamaz” (Saylan, 1997, s. 6, 7).

Sonuç olarak, yalnızlığın varoluştan kaynaklanan bir durum olmasına rağmen insanların bundan mümkün olduğunca kaçınması; aslında tek başlarına olmalarına rağmen insanların bunu görmezden gelmeye çalışmaları ve yaşamda karşılaşılan yalnızlıkların herkes tarafından farklı şekilde hissedilse de aynı şekilde yaşanması, raporun konusunun yalnızlık olmasının sebepleridir.

Çalışmalarda yalnızlık konusu incelenirken birinci bölümde uygulanan sıralama göz önünde bulundurulmuştur. Yani, öncelikle varoluşsal yalnızlıkla ilgili çalışmalar açıklanmış, daha sonra yaşamda karşılaşılan yalnızlıklarla ilgili örnekler üzerinde durulmuştur.

3.1. YALNIZLIK İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR ÜZERİNE AÇIKLAMALAR

Resim 37: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Tek", 2010,
Dvd Video, Süre: 01;38;19, Ankara.

"Tek" isimli videoda (Resim 37), insanın varoluşsal yalnızlığı anlatılır. Video, John Berger'in "*Görünüre Dair Küçük Bir Teoriye Doğru Adımlar*" kitabından (2009) esinlenerek yapılmıştır. Videoda tek başına bir kadın görülür. Kimi zaman pencere önündedir, kimi zaman pencereden dışarı bakar; ama orada olmasının bir amacı yoktur, sadece oradadır, oraya bırakılmış gibidir. Bu oluş, varoluşçuların üzerinde durduğu salt varoluşla alakalıdır. Kadın, bırakılmışlığının ve orada oluşunun bilincinde değildir, henüz kendinin farkına varmamıştır. Salt varoluşu, şimdilik, öylesine ve amaçtan yoksundur.

Yalnızlığının farkına vardığında, kendi sorumluluğunu üstlenmek zorunda olduğu için muhtemelen kaygı duyacaktır. Kendini tasarlaması, yaşamını

anlamlandırması gerekecek ve bunları tek başına tecrübe etmek zorunda kalacaktır. Dünya üzerindeki yeri ve bu dünyada yaşayacağı her şey, seçimleri sonucunda belirlenecektir. Videonun sonunda gördüğümüz Berger'in sözü de tam olarak burada önem kazanır: "İnsanlar kendi varoluşlarına ve acılarına, eskiden hiç olmadığı kadar, tek başlarına, zamanın ve evrenin uçsuz bucaksız arenasında bir yer bulmaya çalışıyorlar" (2009, s. 27, 28).

Aynı Şekilde, "Boş" isimli seride de (Resim 38, 39, 40 ve 41) bu tür bir varoluşsal tek başınalık söz konusudur. Her resimde mekân, tek başına olan kişiyi kuşatır. Öyle ki, daha kendinin farkına varamamış kişi, mekânın baskınlığında belirsizdir, neredeyse yoktur. Mekânların ayrıntıyla incelenip figürlerin sadece çizgiyle gösterilmesinin sebebi budur.

Resim 38: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Boş I", 2011,
Kâğıt Üzerine Mürekkep, 39 x 54 cm, Ankara.

Resim 39: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Boş II", 2011,
Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara.

Resim 40: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Boş III", 2011,
Kağıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara.

Resim 41: Burçin Nilay Kalınbayrak, “Boş IV”, 2011,
Kâğıt Üzerine Mürekkep, 39 x 54 cm, Ankara.

Özetle, hem “Tek” isimli videoda (Resim 37) hem de “Boş” isimli seride (Resim 38, 39, 40 ve 41) varoluşun amaçsız ve özden yoksun, salt bırakılmışlığı anlatılır. Videoda, kişi kendisinin farkına varmamıştır, sadece oradadır. Varlığının farkına vardıktan sonra ise amaçsızca bırakıldığı dünyada kendine bir yol ve yer bulmak için uğraşacaktır. Aynı şekilde, serideki figürler de sıradan eylemler içinde amaçsızca oradadırlar, varlıklarının farkında değillerdir. Var oldukları mekânın baskınlığı ve keskinliğinde sadece belirsiz çizgilerden ibaret oluşları bunun göstergesidir.

“Son” isimli resim ise (Resim 42), “Boş” serisinin sonunu getirir. Öyle ki figür, belirsizliğinden kurtulmuştur. Mekân, keskinliğiyle figürü kuşatmayı bırakmasa da, figür nihayet tanımlanmıştır ve artık belirsiz çizgilerden ibaret değildir. Varlığı hala amaçsız olsa da, somut bir göstergedir. Bırakılmışlığının, tek başınlığının, kısaca kendisinin artık farkındadır.

Resim 42: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Son", 2011,
Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara.

Resim 43: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Var", 2009,
Tuval Üzerine Yağlıboya, 50 x 70 cm, Ankara.

"Var" isimli resim (Resim 43) insanın varoluşsal olarak yalnız olma halini simgeler. Buzdağlarının seçilme sebebi, oluşumlarının insanın varoluşuyla özdeşleştirilmesidir. Öyle ki, buzdağlarının, büyük buz kütlelerinden koparak kendi başlarına yol almaya başlamaları, insanın durumunu hatırlatır. Tıpkı insanın dünyaya amaçsızca bırakılması gibi buzdağları da başıboş bir şekilde denizde sürüklenirler.

Varoluşçuluğun bahsettiği fırlatılmışlık duygusuyla yalnızlığını anlayan insanın içine düştüğü kaygı, buzdağlarının içinde bulunduğu atmosferle anlatılmaya çalışılmıştır. Resimdeki kasvetli ve sıkıntı verici atmosfer, buzdağlarıyla bütünleşmiştir. Bu atmosfer, artık diğerlerinden ayrı bir varlık olarak var olduğunu anlayan insanın bununla başa çıkmaya çalışırken yaşadığı sıkıntıyı simgeler.

Buzdağlarındaki parçalanma ya da insandaki fark ediş bir kere başladıktan sonra bunu geri döndürmek mümkün değildir. Kişi, varlığının diğerlerinden ayrı, kendi içinde eşsiz ve tek olduğunu bir kez fark ettiğinde yalnızlığını ve kendinden sorumlu oluşunu da fark eder ve bu durumun yarattığı kaygıdan kurtulmak için hayatına bir anlam katmaya çalışır. Kısaca, “Var” isimli resimde (Resim 43) salt varoluş vurgulanırken aynı zamanda insanın tek başına olduğunu anlamasıyla beraber hissettiği kaygının ve sıkıntının yansıması görülür.

Resim 44: Burçin Nilay Kalınbayrak, “Bir Aradayız, Hepsi Bul!”, 2010, Tuval Üzerine Yağlıboya, 50 x 70 cm, Ankara.

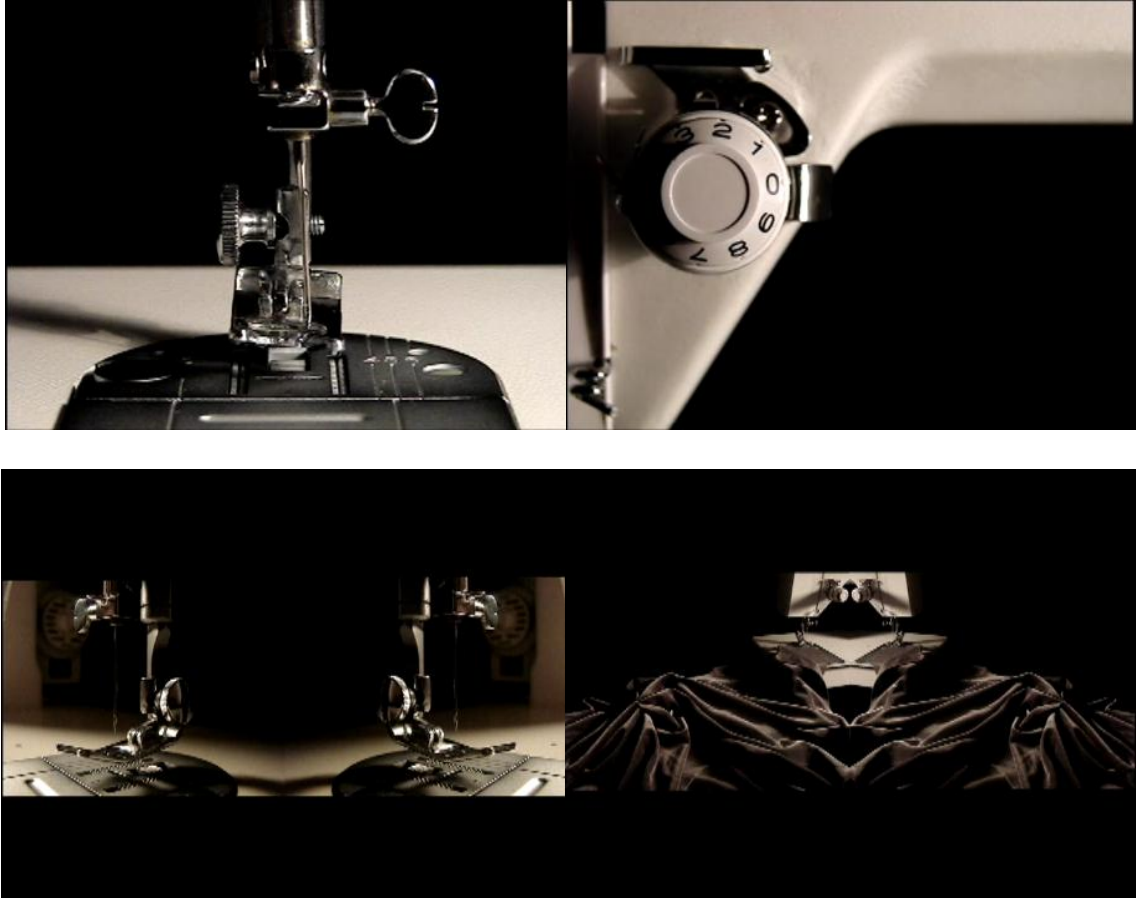
“Bir Aradayız, Hepsi Bu!” isimli çalışma (Resim 44), Sartre’ın “İnsan kendi kendini kurar. Önceden kurulmuş, tamamlanmış, sona ermiş değildir” , “insan kendini seçerken bütün insanları da seçer” ve “yalnızca kendimden değil, herkesten de sorumluyum” cümlelerinden esinlenmiştir (Varoluşçuluk, 2010).

Resimde, buzdağlarından ziyade kayaların seçilmesinin sebebi, denizdeki sabit duruşlarıdır. Burada vurgulanan, kendini diğerlerinden ayrı bir varlık olarak fark eden insanın, tek ve eşsiz varlığının bilincinde olmasıdır. Artık ayrı bir varlık olarak kendisidir ve amaçsız bırakılışını anlamlandırmak, kendisine bir öz kazandırmak ve orada oluşunu sağlamlaştırmak zorundadır. Bu noktadan sonra, kendi hayatını yönlendirmeye başlayacak, geleceğe doğru adım atacak ve kendini tasarlayacaktır.

İki tane kayanın birbirlerine yaslanmış gibi resmedilmesi, kişinin amaç edinme ve yol bulma esnasında etrafındakilerle ilişki halinde olmasının önemini vurgular. Diğer resimdeki kasvetli atmosfer yerine aydınlanan bir gökyüzünün tercih edilmesinin sebebi de budur. Burada kişi artık kendisini seçmiştir; ama Sartre’ın dediği gibi, kendisini seçerken aynı zamanda bütün insanları da seçmiştir (2010, s.41). Böylece sadece kendinden değil, bütün insanlardan sorumludur (Sartre, 2010, s. 41).

“İnsan kendi kendini seçer,” dediğimizde, her birimizin kendi kendini seçmesini anlıyoruz bundan. Ama insan kendini seçerken bütün insanları da seçer... Olmak istediğimiz kimseyi yaratırken herkesin nasıl olması gerektiğini de tasarlarız... Öte yandan, bütün insanları seçerken insan kendini de seçmiş olur. Şöyle ya da böyle olmayı seçmek bir bakıma seçtiğimiz şeyin değerli olduğunu belirtmek demektir. Çünkü hiçbir zaman kötüyü seçmeyiz. Hep iyiyi (iyi sandığımızı) seçeriz. Herkes için iyi olmayan şey, bizim için de iyi olamaz (Sartre, 2010, s. 41).

Özetle, kişi artık diğerlerinden ayrı olan varlığının farkındadır. Kendisine bir amaç belirleyecek ve bu amaç doğrultusunda diğerleriyle ilişki kuracaktır. Çünkü yalnızlıktan kurtulmanın ve varlığa anlam katıp özü oluşturmanın bir yolu, diğerleriyle sağlıklı ilişkiler kurmaktır (Fromm t.y.).

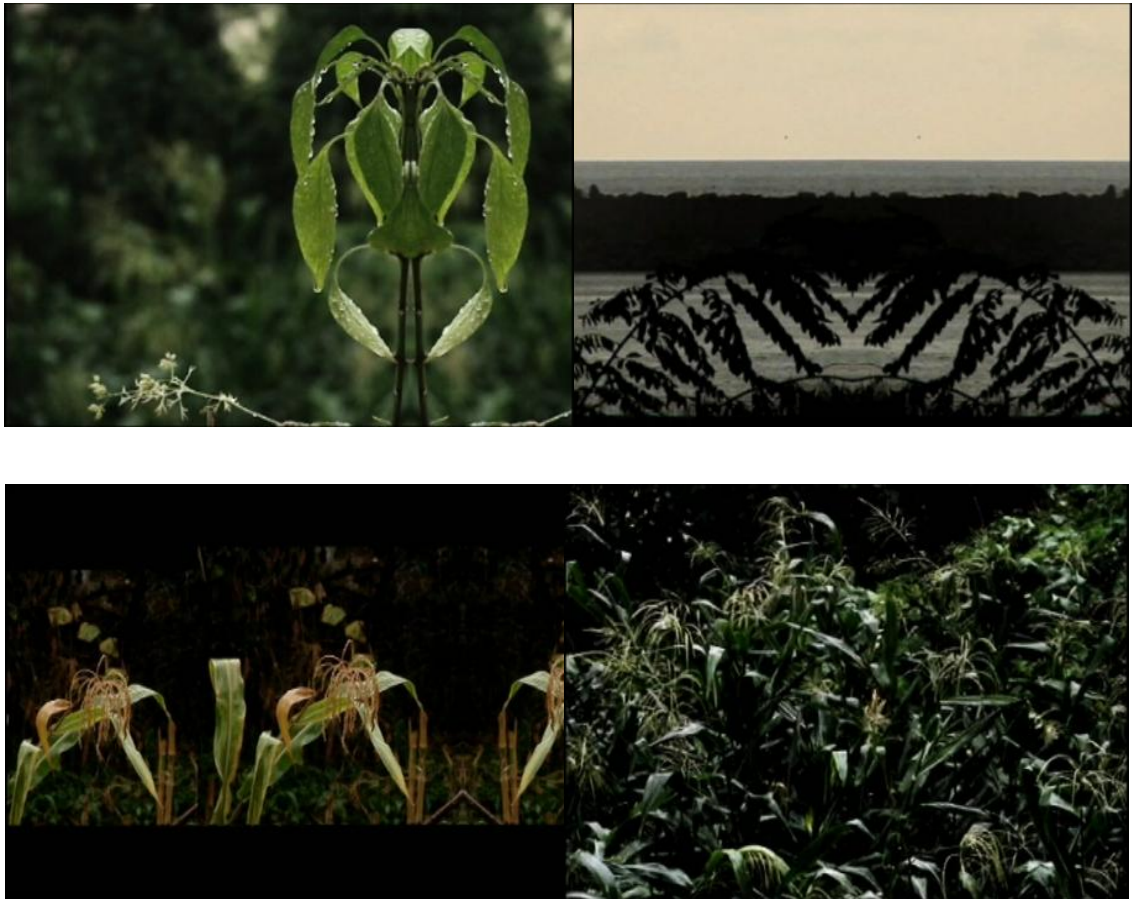
Resim 45: Burçin Nilay Kalınbayrak, "İki Parça", 2011,
Dvd Video, Süre: 00;49;58, Ankara.

"İki Parça" adlı videoda (Resim 45) ilişki kurmanın önemi vurgulanır. Videoda bir dikiş makinesinin önce belirgin parçaları görülür. Daha sonra ipin iğneye geçirilme süreciyle devam eden video, kumaşların dikilme ya da bir araya gelme aşamasında son bulur.

Dikiş makinesinin videonun temel objesi olarak seçilmesinin birinci sebebi, ilişki kurmanın zorluğunu anlatmaktır. Diğerleriyle ilişki halinde olma ve bu ilişkiyi sürdürme çabası, makinenin iğnesine iplik geçirmekle sembolize edilmiştir. Dikiş makinesinde iğneye iplik geçirmek zor ve karmaşık bir sistem gerektirir. İpliğin iğneye ulaşabilmesi için birçok yoldan geçmesi gerekir. Diğerleriyle ilişki halinde olmak da aynen bu şekilde karmaşık bir süreçtir; ama sonuçta zorunludur. Dikiş makinesinin seçilmesinin bir diğer sebebi de bu durumla alakalıdır. Nitekim makinenin amacı iki parçayı bir araya getirmektir. Bu sonuca ulaşmak, uğraş

gerektirse de en sonunda olacaktır. İki parça kumaş en sonunda nasıl bir araya getirilecekse, insanlar da birbirleriyle ilişki kurmadan yaşayamayacaktır, zira toplumsallık ve sosyalleşme bunu gerektirir.

Özetle, insan ilişkileri bir dikiş makinesinin karmaşık sistemiyle sembolize edilmiştir. Öncelikle, İlişki kurmanın zorluğu iplik geçirme sistemiyle gösterilmiş; sonra, ne kadar zor olursa olsun sonuçta parçaların birleştiği, yani insanların bir arada olma gerekliliği, böylece yalnızlıktan kaçınma hissi vurgulanmıştır.

Resim 46: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Bütün", 2011,
Dvd Video, Süre: 01;45;54, Ankara.

“Bütün” adlı video, (Resim 46), John Berger’in “Yeryüzü insana en dolaylı bir dille şu güveni verir: Asla büsbütün yalnız değiliz.” (1988, s. 77) cümlesinden esinlenerek yapılmıştır. Videoda doğanın bütünleyici ve tamamlayıcı özelliğinin, insan yaşamının da bir gereği olduğu vurgulanmak istenmiştir.

Doğa unsurlarının sanki birlikte hareket ediyorlarmış gibi görünmesini sağlayan kurgu, insan yaşamında da birlikteliğin önemini vurgular. Videodaki tekinsiz atmosfer, doğanın sadece canlı oluşunu değil, aynı zamanda sanki bilinçli bir şekilde hareket ettiğini hissettirir. Böylece, doğa unsurları bir bütünün tamamlayıcı parçaları gibi görünürler. Bu görünüş, vurgulanmak istenen birliktelik duygusunu destekler.

Resim 47: Burçin Nilay Kalınbayrak, “İki”, 2009,
Fotoğraf, 50 x 70 cm, Ankara.

Aynı şekilde, “İki” (Resim 47) ve “Başka” (Resim 48) isimli fotoğraflar, “Bütün” videosunu (Resim 46) tamamlamaları için düşünülmüştür. Bu fotoğraflarda da birliktelik duygusu desteklenir. Birbirlerinden ayrı ve bağımsız olan insanlar yine de bir arada ve bütünlük içinde yaşamak zorundadırlar. Birbirlerinden ne kadar farklı olsalar, ne kadar ayrı dursalar da farklılıklarını tamamlamak için çaba göstermelidirler. Bu şekilde yalnızlıklarının üstesinden gelebilir ve yaşamlarını daha anlamlı hale getirebilirler.

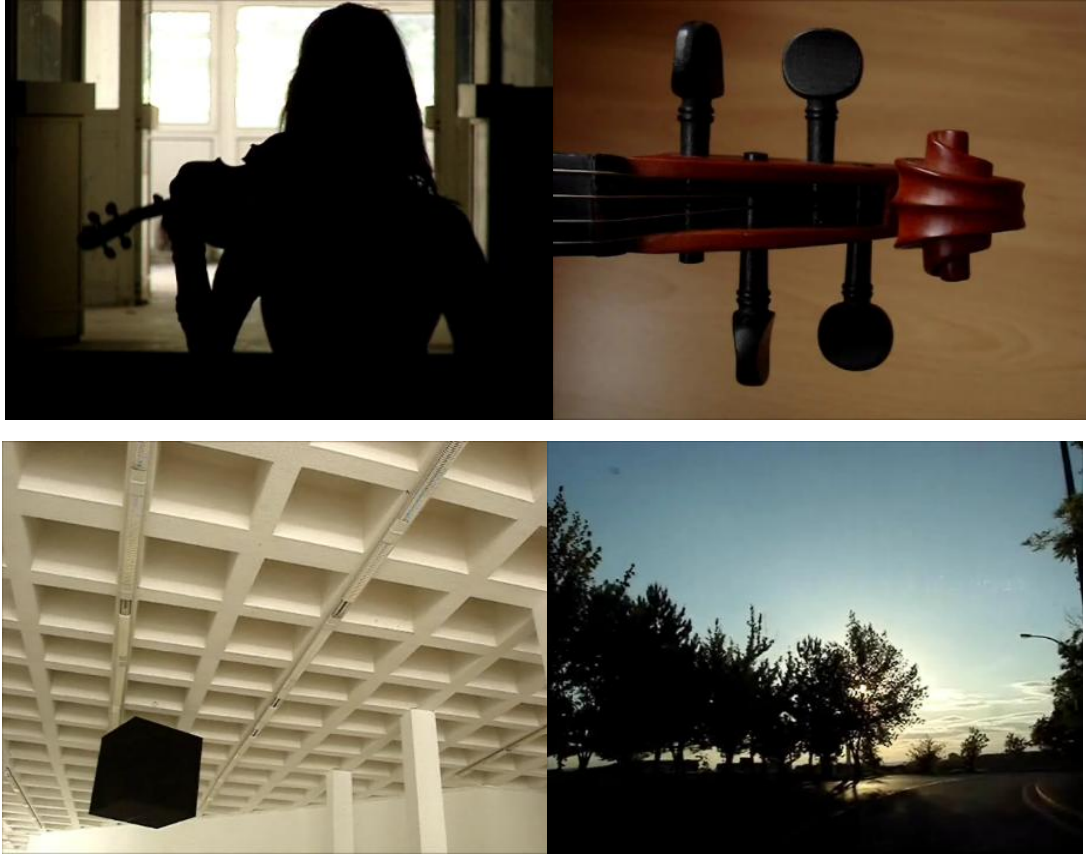
Resim 48: Burçin Nilay Kalınbayrak, “Başka”, 2009, Fotoğraf, 70 x 50 cm. Ankara.

Özetle, doğanın bütünleyiciliği ve içindeki her bir parçanın bir amaç doğrultusunda etkileşim halinde olması, insanların da aynı şekilde yaşamak zorunda oluşuyla özdeşleştirilmiştir. Sağlıklı ilişki kurmak, paylaşmak, bir arada hareket edebilmek, insanın kendisine bir amaç belirlemesine ve bu amaca doğru daha kolay şekilde yol almasına yardımcı olur.

Resim 49: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Siyah", 2008,
Fotoğraf, 50 x 70 cm, Ankara.

"Siyah" isimli fotoğrafta (Resim 49), kişinin diğerlerinden ayrılan varoluşunu fark ettikten sonra yaşadığı kaygının dışavurumu görülür. Karanlık atmosfer bu durumu destekler. Fotoğraftaki kişinin başını ellerinin arasına almış bir şekilde tek başına bir kayanın üzerinde oturuyor oluşu, özden yoksun varlığının yalnızlığını simgeler. Mutlak yalnızlığından nasıl kurtulacağı belirsizdir. Karar verme aşaması ya da amaç belirleme zorunluluğu kendisini kaygıya düşürmüştür. Bu durum onu muhtemelen Fromm'un bahsettiği gibi, boyun eğmeye yönlendirecektir. Böylece hem yalnızlığından kurtulacak, hem de kendi sorumluluğunu bölüşebilecek, belki de devredebilecektir. En önemlisi de, kendisini bir yere ait hissedecektir; ama bu durum muhtemelen özünden vazgeçmesine sebep olacağı için suçluluk duygusu yaratacaktır.

Resim 50: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Yok," 2010,
Dvd Video, Süre: 02;10;12, Ankara.

"Yok" isimli videoda (Resim 50), yaşamda karşılaşılan yalnızlıklar üzerinde durulmuştur. Özellikle de bir kayıp sonrası hissedilen özlem, keder ve kabulleniş ele alınmıştır. Video, birbirinden bağımsız birçok görüntünün bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Görüntüler, yazılı bir metin eşliğinde ilerler:

"Günleri paylaştığımız insanlar, ben ve birbirimizden habersiz hayatlarımız... Bir şey arıyoruz. Bir anlam... Aynı yollar, aynı koridorlar... Yürüyoruz, geçiyoruz, gidiyoruz ve başlamadan sona eriyoruz. Oradasın biliyorum ve ben her seferinde yanından geçip gidiyorum. Bana açılan koca bir bahçesi vardı gözlerinin. Omuzlarımız birbirine hiç değmedi. Sana en büyük sırlarımı vermedim diye mi gizledin kendini? Neden bu kadar acımasız sözlerle dokunduk birbirimize? Sırtımızdan bıçaklar gibi. Oradasın biliyorum. Kayboluyor yüzün. Yok oluyorsun. Vazgeçtiğimiz günlerde eşitlenmeyeceğiz asla. Zaman geçiyor ve sen siliyorsun kendini, sırf seni seçtim diye."

Resim 51: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Hiç", 2011,
Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm. Ankara.

Aynı şekilde, “Hiç” (Resim 51), “Sonra” (Resim 52), “Sessiz” (Resim 53) ve “Eski” (Resim 54) isimli resimlerde de bir kayıp sonucu yaşanan özlem ve keder söz konusudur. “Hiç” ve “Sonra”da keder ağır basarken, “Sessiz” ve “Eski”de özlem anlatılır. Kederi vurgulamak için boşluktan yararlanılmış bunun için de mekân ön plana çıkarılmıştır. Özlem duygusu ise figürlerin bakışlarında yakalanmaya çalışılmış, bu yüzden portre tercih edilmiştir. Her iki duygunun ancak tek başına anlaşılabilceği göz önünde bulundurularak figürler tek başlarına ele alınmıştır.

Resim 52: Burçin Nilay Kalınbayrak, “Sonra.” 2011,
Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara.

Resim 53: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Sessiz", 2011,
Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara.

Resim 54: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Eski", 2011,
Kâğıt Üzerine Mürekkep, 54 x 39 cm, Ankara.

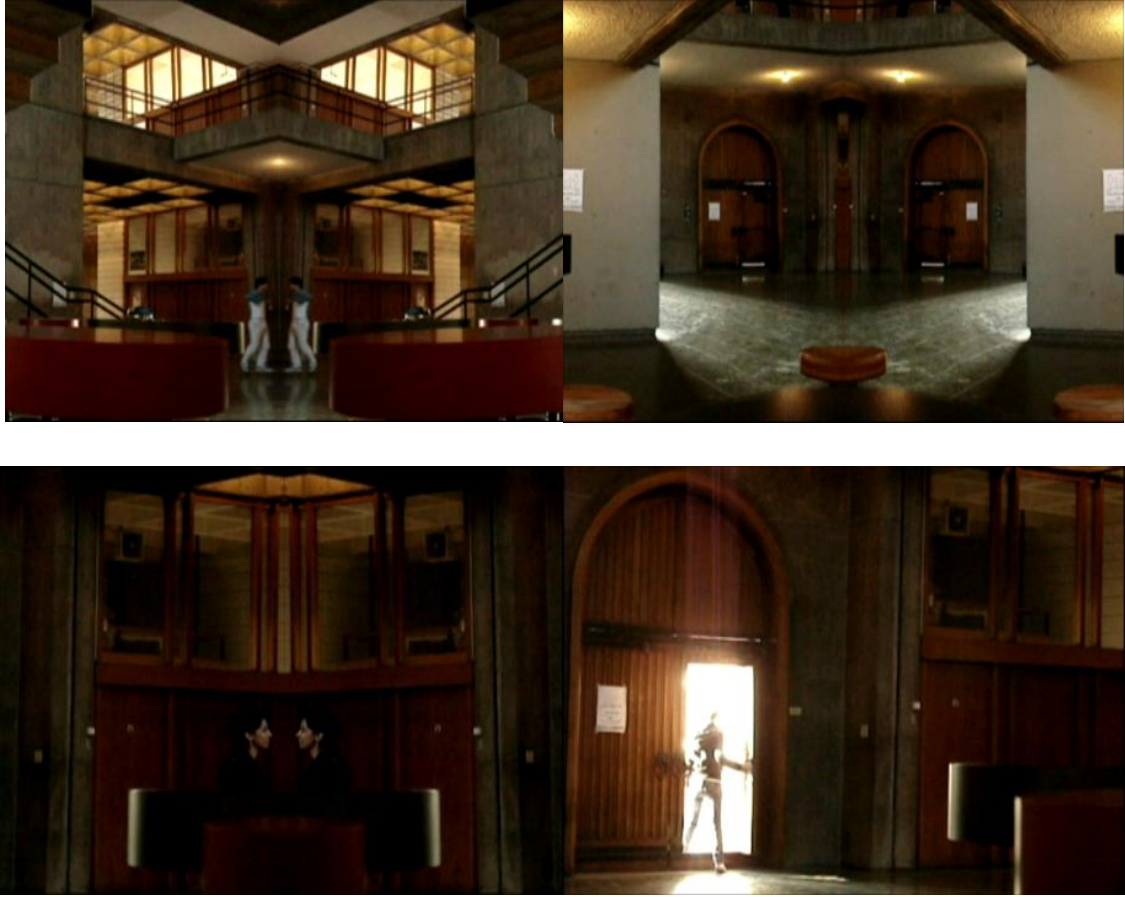
Resim 55: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Geçmiş", 2011
Kâğıt Üzerine Mürekkep, 39 x 54 cm, Ankara.

Resim 56: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Belki", 2011,
Kâğıt Üzerine Mürekkep, 39 x 54 cm, Ankara.

Benzer olarak, “Geçmiş” (Resim 55) ve “Belki” (Resim 56) isimli resimler yine bir kayıp sonrasını anlatır. Resimlerde, yaşanan kaybın doğurduğu boşluktan kaynaklanan bir bekleyiş söz konusudur. İki figürün de, sergiledikleri eylemlerin asıl hissettikleriyle ilişkisi yoktur. Burada vurgulanan, yalnızlıklarını geçiştirme çabalarıdır. Yalnızlık sürecini eylemle geçiştirmeye çalışmak, kaybı telafi etmenin bir yolu gibi görülebilir; ama özde hissedilen mutlak bir yalnızlıktır.

Özetle, İnsanların ilişki kurması ve bir şeyler paylaşması ne kadar gerekliyse, bir o kadar da zordur; çünkü her insan, birbirinden farklı kişilik özelliklerine sahiptir. Bu, başkalarıyla anlaşmayı imkânsız hale getirmez elbette, ama güçleştirir. Bu yüzden, kolay iletişim her zaman mümkün olmayabilir; fakat bu sağlandığında, yani insanlar birbirleriyle rahat ve anlaşılır şekilde iletişim kurduklarında, alışkanlık ve bağlanma daha da sağlam hale gelir. İşte bu durumda, bunun kaybedilmesi, kişileri yalnızlığa ve olası bir bekleyişe sürükler. Yalnızlık bu noktada korkulacak bir duruma dönüşebilir; zira artık sadece bir kayıp değil, özlem de söz konusudur ki Hartog’un söylemi burada geçerlidir, gerçek yalnızlık özlemle birleştiğinde ortaya çıkar (1981).

Resim 57: Burçin Nilay Kalınbayrak, "Bir Tek Gün", 2011,
Dvd Video, Süre: 02;15;22, Ankara.

"Bir Tek Gün" isimli videoda (Resim 57), yalnızlığın bir zorunluluk olarak yaşandığı durumlar ele alınmıştır. Bunun için Balzac'ın "Vadideki Zambak" romanında geçen bir cümleden yararlanılmıştır:

Gözyaşları içinde sönen dehalar, anlaşılamayan gönüller... Haksız yere suçlananlar... Ey bütün sizler ki hayata çöllerinden girdiniz, sizler ki her yerde soğuk yüzlerle karşılaştınız, ey suskun gönüller, tıkalı kulaklar, hiç yanıp yakılmayın! Bir yürek size açılırken bir kulak sizi dinlerken... duyulan sevinci ancak siz hissedersiniz. Bir tek gün bütün kötü günleri siler. Geçmişte kalmış ama unutulmamış acılar, düşünceler, üzüntüler, umutsuzluklar bir ruhu sıra dışı bir başka ruha yönelten bağlardır (Balzac, 2004, s. 116).

Bu cümlenin kullanılmasının sebebi, yalnızlığı bir seçim olarak değil, dışarıdan bir etki sonucu yaşayan insanlara değinmesidir. Videoda seçilen mekân da bu

durumu destekleyecek özelliklere sahiptir. Burası herhangi bir yerdir ve buradan geçen insanlardan herhangi biri, bu cümlenin öznesi olabilir. Kişilerin bilinmezliği, tanınmazlığı, oradan sadece geçiyor oluşları ve sıradanlıkları cümlenin kapsayıcılığını vurgular. Video kurgulanırken görüntülerin deformasyona uğratılması ve insanların yüzlerinin bulanıklaştırılmasının sebebi de budur.

Buradaki yalnızlık, ne istenilen ne de gerekli bir durumdur. Bunun yerine, başkalarının hissettirdiklerine göre yaşanan bir tecrübe olarak ortaya çıkar. “Ey bütün sizler ki hayata çöllerinden girdiniz...” derken bu tecrübenin zorluğu vurgulanır; fakat metin, bu ağır durumu hafifletecek derecede umut vadedici bir yönde ilerler. Öyle ki, tecrübe edilen her şey “bir ruhu, sıra dışı bir başka ruha yönelten bağlardır.” Bu türden yaşanmışlıklar, tek bir kişiye özgü değildir. Herkes bir şekilde yalnızlığı ve bunun beraberinde gelen duyguları hisseder. Kişilerin yaşadıkları farklı olabilir; ama bu yaşananları niteleyecek sıfatlar genelde benzerdir. Bu anlamda, burada yine ilişki kurmanın önemi ortaya çıkar. Ortak yaşanmışlıklarıyla bağ kuran insanların yalnızlıkları artık onları niteleyecek kadar önem arz etmez. Nitekim “bir tek gün bütün kötü günleri siler” derken aslında Weiss’in (1973) de bahsettiği, yalnızlığın bir anda ortadan kalkması durumu anlaşılabilir.

Özetle, benzer yaşanmışlıklar ve duygularla karşılaşan insanlar arasında bağlayıcı bir paylaşım oluşabilir. İnsanın, yaşamda karşılaştığı her şey onu bir başkasına bağlayabilecek, kendisini bir başkasının yerine koymasını ve onu anlayabilmesini sağlayabilecek tecrübelerdir ki yalnızlık da bunlardan biridir.

Resim 58: Burçin Nilay Kalınbayrak, “Var ve Yok”, 2011,
Fotoğraf, Her biri 50 x 35 cm, Ankara.

“Var ve Yok” isimli fotoğraf serisinde (Resim 58) yalnızlığın, hissedilenler doğrultusundaki göreceliliği vurgulanır. Fotoğraflarda bir ağaç üzerinde toplanmış kuşların yavaş yavaş azaldığı ve en sonunda ağaçta hiçbir kuşun kalmadığı görülür. Tersten bakıldığında ise hiçbir kuşun olmadığı bir ağaç yavaş yavaş kuşlarla dolmaya başlar. Fotoğraflara hangi açıdan bakılacağı izleyiciye bırakılmıştır. Fotoğraflara farklı açılardan bakabilmek, yalnızlık algısının kişiye göre değişebileceğini örnekler. Yalnız olmak başka, yalnız hissetmek başkadır. İlki hem bir seçim hem de bir zorunluluk olabilirken, ikincisi mutlak bir seçimdir. Kişi tek başına olmayı her zaman seçmeyebilir; ama tek başınayken nasıl hissedeceği kendisine bağlıdır.

SONUÇ

İnsan, varoluşundan kaynaklanan bir yalnızlık içerisindedir, amaçsız ve özden yoksun şekilde sadece vardır. Varlığı, diğerlerinden ayrı, kendi içinde eşsiz ve tektir. Bunun farkına vardığında, yani dünyaya öylesine bırakılmış, tek başına bir varlık olduğunu kavradığında kaygı duyacak ve bununla baş edebilmek için özden yoksun olan hayatına bir anlam katmak isteyecektir. Bunun için de diğer insanlara ihtiyaç duyacaktır.

Bu anlamda insan, ilişkileriyle vardır, fakat hayattaki çoğu şeyi tek başına yaşar. Benzer yaşamışlıklarla kesişmediği müddetçe, insanın ne hissettiğini diğerlerine aktarması zor, hatta imkânsızdır. Bununla birlikte, somut tek başınalığın nasıl algılandığıyla ilgili olarak yalnızlık durumu kişiden kişiye göre değişebilir. Fiziksel tek başınalıktan öte, ağır duygularla birleşen bir yalnızlık çekilen ve genellikle istenmeyen bir durumdur, ama bu, insanın aslında yalnız bir varlık olduğu gerçeğini değiştirmez.

Sonuç olarak, raporda her insanın varoluşundan kaynaklanan bir tek başınalık içerisinde olduğu; bunun dışında bireysel tecrübelerine dayanan yalnızlık durumlarının seçim ya da zorunluluktan kaynaklandığı ve insanın, hayatını daha anlamlı yaşayabilmek için başkalarına ihtiyaç duyduğu üzerinde durulmuştur. Bunları ifade edebilmek ve farklı şekillerde yansıtabilmek için resim, fotoğraf ve video gibi çeşitli tekniklerden yararlanılmıştır. Bu şekilde, yalnızlığın insanda yarattığı duygu ve durumlar ifade edilirken resim ve fotoğraflardaki yalnızlık videolardaki devinimle dengelenmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Antmen, A. (2008). *Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Balzac, H. (2004). *Vadideki Zambak*. (S. Kaya, Çev.). İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- Berger, J. (2009). *Görünüre Dair Küçük Bir Teoriye Doğru Adımlar* (4 bs.). (B. Somay, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Berger, J. (1998). *Ve Yüzlerimiz Kalbim Fotoğraflar Kadar Kısa Ömürlü*. (Z. Aracagök, Çev.). İstanbul: Adam Yayınları.
- Bernard, E. (1997). *Cézanne Üzerine Anılar*. (K. Özsezgin, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Blackham, H.J. (2005). *Altı Varoluşçu Düşünür*. (E. Uşşaklı, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Dönmezer, S. (1999). *Toplumbilim* (22 bs.). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Fromm, E. (1991). *Kendini Savunan İnsan, Ahlak Felsefesinin Psikolojisine İlişkin Bir Araştırma*. (N. Arat, Çev.). İstanbul: Say Dağıtım Ltd. Şti.
- Fromm, E. (t.y.). *Özgürlük Korkusu*. (R. Hakmen, Çev.). İstanbul: Mert Yayıncılık.
- Fromm, E. (1997). *Sahip Olmak ya da Olmak*. (A. Arıtan, Çev.). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Gençtan, E. (1996). *Varoluş ve Psikiyatri* (5 bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Gombrich, E. (1995). *Sanatın Öyküsü*. (E. Erduran, & Ö. Erduran, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Halmos, P. (1969). *Solitude and Privacy, A Study of Social İsolation, Its Causes and Theraphy*. New York: Greenwood Press, Publishers.

- Hartog, J., Audy, J. R., & Cohen, Y. A. (1981). *The Anatomy of Loneliness* (2 bs.). New York: International Iniversities Press, Inc.
- İpşiroğlu, N., & İpşiroğlu, M. (1993). *Sanatta Devrim* (3 bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Kaufmann, W. (1997). *Dostoyevski'den Sartre'a Varoluşçuluk*. (A. Göktürk, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- MacIntyre, A. (2001). *Varoluşçuluk*. (H. Hünler, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Merleau- Ponty, M. (2006). *Göz ve Tin*. (A. Soysal, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Murphy, P. M., & Kupshik, G. A. (1992). *Loneliness, Stress and Well-Being*. London: Routledge.
- Özodaşık, M. (2001). *Modern İnsanın Yalnızlığı*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Renner, R. G. (2002). *Edward Hopper*. (M.Hulse, Çev). Köln: Taschen.
- Sartre, J.- P. (2010). *Varoluşçuluk* (22. bs.). (A. Bezirci, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Saylan, A. (1997). *Varoluşsal Bir Soru(n) Olarak Yalnızlık*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Storr, A. (1988). *Solitude, A Return to the Self*. New York: The Free Press.
- Wahl, J. (1999). *Varoluşçuluğun Tarihçesi*. (B. Onaran, Çev.). İstanbul: Panel Yayınevi.
- Weiss, R. S. (1973). *Loneliness, The Experience of Emotional and Social Isolation*. London: The MIT Press.